

АНАЛІТИЧНИЙ ЦЕНТР СУЧАСНОЇ ГУМАНІТАРИСТИКИ
ХАРКІВСЬКА АСОЦІАЦІЯ ПОЛІТОЛОГІВ

**УКРАЇНСЬКА НАЦІОНАЛЬНА ІДЕЯ
В СУЧАСНОМУ
МІЖДИСЦИПЛІНАРНОМУ ДИСКУРСІ**

Матеріали
Всеукраїнської науково-практичної конференції
(XXXVII Харківські політологічні читання,
м. Харків, 27 вересня 2024 р.)

Харків
«Право»
2024

УДК 14+159.9+32+33+34+35+37+81+82+94

У45

Редакційна колегія:

О. Ю. Панфілов, доктор філософських наук, професор (голова);

Л. М. Герасіна, докторка соціологічних наук, професорка;

В. А. Прудников, кандидат юридичних наук, доцент;

В. Ф. Смолянюк, доктор політичних наук, професор;

Т. О. Чернишова, кандидатка філологічних наук, доцентка

Українська національна ідея в сучасному міждисциплінарному дискурсі : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (XXXVII Харківські політологічні читання), м. Харків, 27 вересня 2024 р.) / [редкол.: О. Ю. Панфілов (голова), Л. М. Герасіна, В. А. Прудников та ін.] ; Аналіт. центр сучас. гуманітаристики ; Харків. асоц. політологів. – Харків : Право, 2024. – 88 с.

ISBN 978-617-8518-25-7

Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Українська національна ідея в сучасному міждисциплінарному дискурсі» (XXXVII Харківських політологічних читань) містять доповіді, у яких висвітлено історичні, політичні, філософські, економічні, правові, культурологічні, філологічні, педагогічні аспекти буття українського народу в умовах війни, актуальні проблеми міжнародної безпеки сучасного світового порядку, національної ідентифікації.

УДК 14+159.9+32+33+34+35+37+81+82+94

Відповідальність за достовірність наданих матеріалів несуть автори.

© ГО «Аналітичний центр сучасної гуманітаристики», 2024

© Харківська асоціація політологів, 2024

© ТОВ «Видавничий дім «Право», 2024

ISBN 978-617-8518-25-7

Секція: Історичні науки

Виздрик В. С.,

доктор історичних наук, професор;

Мельник О. М.,

кандидатка економічних наук, доцентка,

Національна академія сухопутних військ

імені гетьмана Петра Сагайдачного

ІДЕЇ ДЕРЖАВНОСТІ МОЛОДІЖНИХ ПАРАМІЛІТАРНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ СХІДНОЇ ГАЛИЧНИНИ НАПЕРЕДОДНІ ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

Вивчення процесу створення та діяльності українських військових формувань у роки Першої світової війни є складовою української державницької ідеї [1]. На території Східної Галичини у 1912–1914 рр. галицька молодь проходила військовий вишкіл та формувалася як бойовий авангард у майбутній боротьбі за українську державу в молодіжних товариствах «Січові стрільці І», «Січові стрільці ІІ» та Стрілецькому курені «Сокил-Батько». Вихованці отримали можливість застосувати свої військові навички на фронтах Першої світової війни у лавах Легіону українських січових стрільців, Галицько-Буковинському курені, Курені (згодом полку) січових стрільців, Галицькій армії та випробувати свої державницькі погляди у період визвольних змагань 1917–1921 рр. [2].

Наприкінці 1912 р. серед радикально налаштованої частини галицької інтелігенції набуває реального змісту ідея військового вишколу та створення національної військової організації. Починаючи з 1912 р. у сокільському товаристві йде підготовча робота до створення мілітарної сили українського народу в стрілецьких сокільських куренях. Уже 15 грудня 1912 р. у Львові пройшла «Запорізька рада» «Сокола-Батька», де було прийняте рішення про створення сокільського стрілецького товариства. Стрільці ще не мали затвердженого статуту, проте вже проводилися заняття з військових вправ і стрільби. Найактивнішими організаторами стрілецької справи в краї стали засновники організованого молодіжного руху Іван Боберський, Сень Горук, Михайло Волошин [3, с. 37]. Військові заняття зі львівськими соколами про-

водили Іван Бачинський та Сень Горук. Крім Львова, стрілецькі товариства від «Сокола» були створені у Дрогобичі, Бориславі, Тернополі. Участь у військових заняттях, крім сокільських осередків, брали члени «Пласту» та спортивного товариства студентів вищих шкіл «Україна».

На початку 1913 р. велось жваве листування між «Соколом-Батьком» і філіями з вимогою про подання звіту, у якому мало бути зазначено імена старшини, кількість членів, кошти філії, наявність одностроїв, символіки, технічного обладнання. На початку 1913 р. при львівському «Соколі-Батькові» організується стрілецький курінь на чолі з Сенем Горуком. Завдяки планомірній роботі керівництва цього формування його кількість до осені 1913 р. сягнула 160 членів [4, арк. 3]. У квітні 1914 р. комендантом «Стрілецького куреня» при львівському «Соколі-Батькові» було обрано старшину запасу австрійської армії Степана Шухевича.

На початок літа 1914 р. завдяки ентузіазму окремих провідників «Сокола» в регіонах краю постають і розвиваються стрілецькі осередки сокільських організацій Золочівщини під проводом Володимира Сроковського та Ілька Цьокана, Сокальщини – під керівництвом Осипа Демчука та Осипа Семенка, Львівщини: у Ременові – завдяки праці Івана Іванця, у Городку – під наглядом Теодозія Бундзяка, у Бориславі – за сприяння Гриця Коссака, Кліма Гутковського, Филипа Левицького [5, с. 101].

На початку 1914 р. на загальних зборах «Сокола» Степан Гайдучок вніс пропозицію про проведення польових вправ у кожній сокільській окрузі. Перші такі вправи провели 150 учасників 22 лютого 1914 р. поблизу Грибович [6, арк. 210].

На початку 1913 р. Кирило Трильовський вніс на затвердження Цісарської влади статут українського військового товариства «Січові стрільці», а 18 березня 1913 р. громадські збори проголосили створення українського військового товариства «Січові стрільці» [7, с. 55]. Головним отаманом «Січових стрільців» було обрано доктора Володимира Старосольського, його заступником-осавулом – Дмитра Катамая. Незабаром на базі учнівських гуртків виникли стрілецькі організації у Косові, Заліщиках, Яблунові, Шешорах.

Стрілецькі товариства швидко ширилися по всій Галичині. Вони утворилися в Бориславі (керівники – Клим Гутковський, Левко Лепкий, Пилип Левицький), Сокалі (керівники – Осип Демчук, Осип Семенюк), Яворові (керівник – Роман Харамбура), Ясениці Сільній (керівник – Григорій Коссак) [8, с. 126]. За короткий час було організовано стрілецькі чоти, сотні, курені, фахові офіцерські школи, близько 50 товариств «Січових стрільців». На по-

чатку 1914 р. товариство «Січові стрільці» придбало 100 карабінів і проводило навчання в передмістях Львова. Генеральна старшина визначила пріоритетними наступні статті витрат у січових осередках: придбання зброї (манліхерівський карабін з пристроєм до кімнатної стрільби та 2000 кімнатних набойів), забезпечення інструкціями та підручниками з військової справи [6, арк. 37].

Загальне керівництво стрілецькими товариствами в Галичині здійснював Кирило Трильовський через «Стрілецьку секцію» «Українського січового союзу», створену саме задля цього в квітні 1913 р. У 1913–1914 рр. товариства «Січ», що були осередками активної пропагандистської діяльності радикальної партії, стали базою для зародження передвоєнного січового стрілецтва. Місцева старшина і «Повітової Січі» закликала своїх членів вступати в лави «Січових стрільців»: «Можуть уже в найближчому часі зайти події, котрі віддадуть нас у неволю, коли ми будемо спати і не зможемо прийняти ворога як належить» [6, арк. 32].

Під впливом радикально налаштованих «Січей» розпочалися військові вправи у регіональних осередках «Пласту». Пластуни вчилися військовій справі – стрільбі, розвідці, орієнтуванню на місцевості, вивчали технічні властивості зброї у відставних старшин і підстаршин українського походження, які пройшли військовий вишкіл у цісарській армії. У Львові військову підготовку пластунів організували Семен Горук та Іван Бачинський, в Золочеві – Мирон Тарнавський та Гнат Стефанів, у Самборі – Лев Коберський [9, с. 109].

На пропозицію Кирила Трильовського «Повітова Січ» у січні 1914 р. подала на затвердження до галицького намісництва новий статут «Січових стрільців». Після його затвердження на теренах Східної Галичини постала ще одна українська військова організація – «Січові стрільці II», очолив це стрілецьке товариство Роман Дашкевич, до якого крім студентів входили міщани та селяни. Для навчання своїх стрільців він на власні кошти придбав 200 гвинтівок та стрілецькі однострої. Жіночу чоту в цій організації, до якої входило 33 дівчини, очолила Олена Степанів [10, с. 119].

Задля широкого залучення членів «Повітової Січі» до роботи в «Січових стрільцях II», відвідування ними військових вправ та зборів, старшина товариства поділила членів на дві категорії: перша – щомісячна плата 50 соток, з обов'язковим відвідуванням стрілецьких вправ, та друга – щомісячна плата 1 крона, участю у роботі товариства за наявності вільного часу [11, арк. 1].

Військово-патріотичний рух галицького жіноцтва очолила Костянтина Малицька [12, с. 58]. У передвоєнний час з різних жіночих організацій було створено «Жіночий організаційний комітет», метою діяльності якого було поширення санітарної справи та збір коштів на купівлю медикаментів і відкриття пунктів санітарної допомоги.

Наймасовішим оглядом стрілецьких сокільсько-січових та пластових сил стало Шевченківське свято, яке відбулося 28 червня 1914 р. у Львові [8, с. 126].

У святі взяли участь представники молодіжних організацій з усієї Східної Галичини. Вперше відкрито виступило близько 500 стрільців в одностроях і частково озброєних гвинтівками. Своєрідний військовий марш-парад відкривали старшини українських стрільців, за ними – кінний загін «Січових стрільців І», потім – чота «Січових стрільців І», дві чоти «Січових стрільців ІІ», дві чоти бориславців та одна чота з Яворова [5, с. 101].

Велике Шевченківське свято показало, що українське населення краю вже дозріло до переходу від декларативних заяв про самостійність до реального втілення своїх замислів, і водночас засвідчило організаційну міць українського молодіжного руху Галичини.

Таким чином, два передвоєнні роки в Галичині позначилися не лише піднесенням національної свідомості місцевих українців, а й переважаючою переорієнтацією молодіжного руху з культурно-освітнього та фізкультурно-спортивного спрямування у військово-вишкільне [13]. Захоплення української галицької молоді військовою справою було продиктоване не лише тогочасною модою, а й свідомим устремлінням зі зброєю в руках відстоювати українську державницьку ідею.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Armstrong J. A. *Ukrainian nationalism*. 3rd ed. Englewood, Colo., U. S. A : Ukrainian Academic Press, 1990. xviii, 271 p.
2. Magocsi P. R. *The roots of Ukrainian nationalism: Galicia as Ukraine's Piedmont*. Toronto ; Buffalo : University of Toronto Press, 2002. xi, 214 p.
3. Угрин-Безгрішний А. Українські січові стрільці (В десятиліття 14–24). *Календар «Червоної Калини» на 1924 рік*. Львів: Червона Калина, 1923. С. 36–37.
4. Центральний державний історичний архів України, м. Львів (далі – ЦДА України, м. Львів), ф. 408. оп. 1. спр. 565.
5. Думін О. Історія легіону Українських січових стрільців 1914–1918. *Дзвін*. 1991. № 9. С. 92–102
6. ЦДА України, м. Львів, ф. 312. оп 1.

7. Лазаревич М. Зародження українського стрілецького руху в Галичині: причини й наслідки. *Розбудова держави*. 1996. №3. С. 53–58.
8. Різник Л. Великий здвиг. *Дзвін*. 1994. №6. С. 123–128.
9. Державний архів Львівської області (далі – ДАЛО), ф. 296. оп. 1. спр. 83.
10. Дем'янюк О. Військовопідготовчий рух у Східній Галичині напередодні Першої світової війни. *Воєнна історія України. Галичина та Закарпаття* : зб. наук. праць за матеріалами Всеукр. наук. військово-історичної заочної конф., 5–6 червня 2014 р. / Нац. військово-історичний муз. України. Київ, 2014. С. 118–120.
11. ДАЛО, ф. 290. оп. 1. спр. 5.
12. Якимович Б. З історії Українських січових стрільців. *Пам'ятки України*. 1990. №1. С. 58–63.
13. Дем'янюк О. Й. Військовопідготовча діяльність українських молодіжних організацій Галичини напередодні та в роки Першої світової війни: дис. ... канд. іст. наук: 20.02.22. Львів, 2003. 225 с.

Секція: Економічні науки

Burlakova. K. O.,

student,

State Trade and Economy University, Kyiv

PROBLEMS OF UNEMPLOYMENT IN THE MODERN ECONOMY: ANALYSIS AND SOLUTIONS

Unemployment is a socio-economic phenomenon due to which some people are unable to realize their right to work and receive wages (remuneration) as a source of livelihood [1, p. 243]. Unemployment in the modern world is a serious problem, the components of which are various factors of a natural resource, biological, technical-production, economic, social-cultural, and management-regulatory nature. In particular, these are: NTP, a decrease in the rate of economic development, fluctuations in the price situation for factors of production, seasonal fluctuations in production, insufficient aggregate demand, the level of inflation, imperfection of labor legislation, an insufficient level of professional training and retraining of labor resources [2, p. 490].

It is quite natural that every state is interested in a high level of labor force employment. However, no society can provide work for all able-bodied people. According to the United Nations, currently every third working person in the world either does not have a job at all, or earns occasional or seasonal part-time jobs (approximately 750 million people). The lowest level of unemployment is observed in the countries of East Asia, while the highest – in the countries of the Middle East and North Africa. The CIS countries have a relatively high level of unemployment, characteristic of the transition period. Among EU countries, in March 2016 the lowest unemployment rate was recorded in the Czech Republic (4.1%) and Germany (4.2%), and the highest in January 2016 in Greece (24.4%) and Spain (20.4%).

According to ILO Director General Juan Somavia, there are six areas that governments, employers, workers and the ILO should focus on to reduce unemployment, namely: ensuring credit flows and stimulating demand; the spread of social protection and employment policies, especially for the most vulnerable groups; support of productive enterprises, especially small ones; ensuring compliance and promotion of fundamental principles and rights in the field of labor

[3]. Considering the methods of overcoming unemployment used by the governments of countries in the world, it should be said that they are different today.

For example, the European Commission (EC) approved a special strategy to combat unemployment in the European Union. Over the next few years, the EC plans to allocate 19 billion euros for these measures. A part of these funds will go to the organization of trainings and courses for the retraining of employees, as well as to the creation of new jobs and the support of part-time employment. The other part will be directed to the payment of benefits to the unemployed. In addition, about 500 million euros in the form of micro-loans will be provided to Europeans to start their own business.

Sweden has an active employment policy aimed at reducing the unemployment rate. A distinctive feature of this policy is the emphasis on preventing unemployment, rather than combating its consequences. In social policy, the Swedish government pays special attention to the development of measures involving professional training and retraining of the unemployed, as well as the creation of new jobs, mainly in the public sector. In addition, the government coordinates population and labor migration by providing subsidies and loans for the relocation of families from regions with a surplus of labor to regions with available vacancies, as well as providing access to information about available jobs.

Former US President Barack Obama once signed a law to combat unemployment in the country. According to the document, the costs of stimulating the employment market amounted to 17.6 billion dollars. USA. The new law suggests the use of such tools as exempting employers from paying tax on the wages of new staff of companies; tax benefits for various capital investments of enterprises, in particular, for the purchase of equipment. In addition, the program is also aimed at the development of the construction sector and should contribute to the emergence of new highways and highways in the United States. During the entire period of recession, the American economy lost 8.36 million jobs [4]. As a result of the effective implementation of a number of measures to reduce the unemployment rate in the USA, already in April 2017 it decreased to the lowest level since 2007.

Thus, the ways of regulating unemployment are related to three key social institutions – the state, the employer, and the employee. Taking into account modern conditions, measures should be flexible, diverse and provide both economic and social effects. This approach should become the basis for further development and regulation of social and labor relations.

REFERENCES

1. On the employment of the population: the Law of Ukraine as amended in accordance with Law No. 406-VII dated 04.07.2013. *Bulletin of the Verkhovna Rada*. 2013. No. 24.
2. Sardak S. E., Belich Yu. S. Problems of unemployment in global and national dimensions. *Ekonomika ta suspilstvo*. 2018. Issue 17. P. 490–495. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2018-17-72>
3. Danilov A. V., Kirichenko S. O. The world experience of overcoming unemployment as a leading factor in the stabilization of the labor market of Ukraine. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/47232581.pdf> (accessed date: 17.09.2024).
4. B. Obama signed the law on combating unemployment in the USA. *RBK-Ukraine*. 18.03.2010. URL: https://www.rbc.ua/ukr/news/b_obama_podpisal_zakon_po_borbe_s_bezrobotitsey_18032010 (accessed date: 17.09.2024).

Живко З. Б.,

докторка економічних наук, професорка,
професорка кафедри менеджменту авіа-
ційної діяльності,
Льотна академія Національного авіацій-
ного університету, м. Кропивницький;

Стадник М. Є.,

кандидатка економічних наук, доцентка,
доцентка кафедри туризму,
Львівський національний університет
природокористування;

Кравчута С. М.,

студент кафедри менеджменту та міжна-
родного бізнесу,
ВНЗ «Приватне акціонерне товариство
“Львівський інститут менеджменту”»

СУТНІСТЬ СИСТЕМИ МОНІТОРИНГУ ТА УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ

Система моніторингу та управління ризиками – це комплекс інструментів, який поєднує технологічні, організаційні та управлінські компоненти для безперервного спостереження, збору, аналізу та оцінки даних з метою контролю за станом об’єкта або процесу, а також оцінки та управління можливими ризиками в реальному часі. Основною метою такої системи є забез-

печення своєчасної реакції на зміни або відхилення в контрольованому середовищі, що дозволяє мінімізувати ризики та підвищити ефективність діяльності організації.

Ключові елементи системи моніторингу та управління ризиками: збір інформації; аналіз і обробка даних; оцінка та порівняння з нормативними показниками; оповіщення про ризики та відхилення; ухвалення рішень та управління ризиками. Система регулярно отримує дані з різних джерел, включаючи сенсори, бази даних, фінансові звіти та інформаційні системи. Дані можуть бути кількісними (наприклад, фінансові показники) або якісними (такі як оцінки ризиків або відгуки клієнтів) [1]. Дані проходять обробку за допомогою спеціалізованих алгоритмів, що дозволяє виявляти тенденції та аномалії. Це допомагає у виявленні ризиків та відхилень від стандартів, що може впливати на роботу організації. Система співставляє фактичні дані з плановими показниками або нормами для оцінки відхилень та потенційних ризиків, що можуть вплинути на результати діяльності. При виявленні серйозних відхилень або ризиків система генерує сповіщення для відповідальних осіб, що дозволяє швидко реагувати та вживати відповідних заходів [2].

При виявленні серйозних відхилень або потенційних ризиків система моніторингу функціонує за таким алгоритмом: зібрані дані регулярно порівнюються зі встановленими нормативами або плановими показниками. Якщо система фіксує значні відхилення від цих параметрів або виявляє загрози ризики, вона автоматично генерує сповіщення. Це сповіщення може надходити у вигляді повідомлень електронною поштою, SMS, або через спеціалізовані програмні інтерфейси. Таке сповіщення включає детальну інформацію про характер відхилення або ризику, його можливий вплив на роботу організації та пропонує шляхи для коригувальних дій. Відповідальні особи отримують ці повідомлення в реальному часі, що дозволяє їм оперативно реагувати на ситуацію, здійснюючи необхідні управлінські рішення або коригуючи відповідні процеси. Це допомагає мінімізувати наслідки або уникнути загроз, перш ніж вони стануть критичними для діяльності компанії.

На основі результатів моніторингу й оцінки ризиків керівники отримують чітку інформацію про виявлені відхилення та загрози, що дозволяє їм приймати своєчасні коригувальні рішення. Це може включати перегляд операційних процесів, зміну стратегій управління, коригування бюджетів чи розподілу ресурсів, а також впровадження нових заходів для мінімізації

ризиків. Завдяки цьому організація може уникати негативних наслідків, оптимізувати свою роботу та підвищувати загальну ефективність діяльності.

Функції системи моніторингу та управління ризиками: контроль і управління ризиками; виявлення та запобігання проблемам; оцінка ефективності процесів і управління ризиками; прогнозування ризиків. Відстеження основних показників та ризиків, які можуть мати негативний вплив на роботу організації [3]. Система дозволяє ідентифікувати проблеми та ризики на ранніх стадіях для своєчасного втручання. Вимірювання ефективності процесів у контексті загальних цілей та ідентифікація потенційних ризиків. Система допомагає передбачати ризики до їхнього настання, дозволяючи вживати запобіжних заходів.

Застосування систем моніторингу та управління ризиками: фінансовий сектор; виробництво; ІТ-сектор; екологія та охорона здоров'я. Системи використовуються для контролю за ліквідністю, фінансовими ризиками, управлінням бюджетами та оцінки ринкових умов. Моніторинг стану обладнання, якості продукції та виявлення виробничих ризиків. Моніторинг продуктивності інформаційних систем та мереж для запобігання загрозам кібербезпеки. Спостереження за станом навколишнього середовища та ризиками, що можуть впливати на здоров'я людей, вивчення та аналіз самого процесу управління ризиками змушують визначати шляхи удосконалення системи управління ризиками для забезпечення стабільності роботи підприємства та управління персоналом в системі впровадження цифрових технологій [3].

Отже, система моніторингу та управління ризиками є важливим елементом сучасного управління, який забезпечує своєчасний контроль, виявлення проблем і ризиків. Ці системи дозволяють ухвалювати обґрунтовані рішення для покращення ефективності, знижуючи можливі ризики та підвищуючи стійкість організації до зовнішніх і внутрішніх змін.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Живко З. Б. Визначення важливості каналів отримання інформації шляхом моніторингу в системі економічної безпеки підприємства. *Економічна безпека держави: міждисциплінарний підхід*: колективна монографія / за науковою редакцією д.е.н., проф. Хлобистова С. В. Черкаси: видавець Чабаненко Ю. А., 2013 . С. 584–594.

2. Zachosova N., Zhyvko Z., Zanora V. Human Risks of Project management involving remote Teams in the Context of the Enterprise economic and financial

Security. *Financial and credit activity: problems of theory and practice*. 2020. Vol. 4, No 35. P. 514–521. DOI: <https://doi.org/10.18371/fcартр.v4i35.222530>

3. Романюк О. Н., Ціхановська О. М. Дистанційне ІТ-управління підприємством. *Сучасні тенденції розвитку фінансових та інноваційно-інвестиційних процесів в Україні*. Матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції 1–2 березня 2024 року : збірник наукових праць. Вінниця: ВНТУ, 2024. С. 259–261. URL: <https://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/42362/150681.pdf?sequence=2&isAllowed=y> (дата звернення: 06.09.2024).

Tseluiko A. O.

a second-year bachelor's student
Faculty of Economics, Management, and
Psychology
State University of Trade and Economics,
Kyiv

BEHAVIORAL MODELING OF TAX EVASION

Behavioral modeling is used to analyze and predict the behavior of economic agents. Their behavior is complex and multifaceted, particularly due to the growth of integration processes covering various aspects of financial life. According to neoclassical theory, all economic agents act rationally and uniformly, making it possible to create a universal model of tax behavior. This model can be useful for any taxpayer acting rationally.

An effective tax policy ensures the implementation of the main directions of the state's financial policy. Several mathematical models aim to improve the tax system, justifying and proving which taxes should be imposed further to stimulate the business activity of individuals and legal entities, increase the population's welfare, and boost the country's economy. In particular, they develop and refine the tax system to find ways to grow the economy by introducing new principles of tax system construction. Most models are static and have no practical application. Dynamic models can be used to answer questions about processes that occur in dynamics. When constructing models, it is necessary to consider the variability of economic indicators, the speed of transitional processes, and the nonlinearity of economic dependencies [1].

One of the problems is the lack of a unified methodological approach for calculating the quantitative assessment of the shadow economy's volumes. F. Schneider highlighted several main approaches:

– Direct approaches: survey method – uses specially developed surveys based on voluntary responses; tax audit method – relies on the differences between incomes declared for taxation and income measured by sample checks. Indirect approaches: discrepancy between National Expenditure Indicators – based on the difference between income and expenditure statistics;

– A mismatch between Official and Actual Employment Figures – the decrease in the participation of the labor force in the official economy can be seen as an indicator of increased activity in the informal economy, assuming the total working population remains constant. Transaction-based Approach – assumes a continuous relationship between the volume of transactions and official GDP; Cash Demand Method – assumes that transactions are carried out in the form of cash payments to avoid leaving traces for the authorities; an increase in the shadow economy leads to an increase in cash volume; Physical Input Method – The Kaufmann-Kaliberda method – empirical observations show that global economic activity and electricity consumption move in parallel, with the elasticity of electricity to GDP usually close to one, meaning that an increase in total electricity consumption indicates overall growth (both official and unofficial GDP). The difference between this estimate and official GDP will be the volume of the shadow economy. Modeling Approach: all the methods described above use only one indicator, which should become the indicator of the shadow economy's volumes, but in reality, the effects of the shadow economy manifest in many areas. Many studies take into account only one cause – the tax burden. At the same time, the modeling approach considers multiple causes. It is based on the statistical theory of unobservable variables, which takes into account multiple causes and multiple indicators of the phenomenon under measurement. Factor analysis is used to estimate the hidden economy as an unobservable variable over time [2].

According to the estimates of the Ministry of Economy of Ukraine, the level of the shadow economy in Ukraine in 2023 was about 30% of GDP. This figure is lower than in 2022 when it was 32% of GDP. The State Financial Monitoring Service identified a tax avoidance scheme through the conclusion of fictitious contracts with insurance companies. This is used to withdraw funds from the real sector of the economy by insuring risks with low probability. The Ukrainian insurance market is highly vulnerable to being used in schemes for laundering proceeds from crime [3].

Additionally, the concept of «junk» securities is used to withdraw funds from the real sector into the shadow economy and then convert them into cash. These

are securities with artificially inflated values used by criminal activity organizers for further legalization

In this regard, in February 2022, a special tax regime for the IT sector, «Diia City,» was launched in Ukraine. Its goal is to stimulate the development of technologies in Ukraine and improve cooperation between IT companies and the state, bringing them out of the «grey zones.» The conditions created are very favorable: the tax rate is only 9%, compared to 18%, which is paid only when withdrawing funds. The tax rate for employees is 5% instead of 18%, and the Unified Social Contribution is 22% of the minimum wage, which, as of April 1, 2024, is 8,000 hryvnias, not the actual wage. Since this is a special regime, it is necessary to take into account that there are gaps in the law that can be used against the state. The wording of the law «On Stimulating the Development of the Digital Economy in Ukraine» is not specific, which can be used for tax minimization.

REFERENCES

1. Kvashuk O. V. Matematychni modeli v opodatkuванні: teoriia i praktyka. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia»*. Ser.: *Ekonomika*. 2010. Vyp. 14. S. 441–446. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoa_2010_14_53 (accessed date: 20.09.2024).
2. Schneider F. Shadow Economies and Corruption All Over the World: What Do We Really Know? *CESifo Working Paper Series No. 1806*. 2006. URL: <https://ssrn.com/abstract=938369> c. 36–50 (accessed date: 20.09.2024).
3. Aktualni metody, sposoby, instrumenty lehalizatsii (vidmyvannia) zlochynnykh dokhodiv ta finansuvannia teroryzmu (separatyizmu). Derzhavna sluzhba finansovoho monitorynhu Ukrainy. Kyiv, 2021. URL: <https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/411/%D0%A2%D0%B8%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%20%D0%94%D0%A1%D0%A4%D0%9C%D0%A3/Typology%202021.pdf> (accessed date: 20.09.2024).

Секція: Філософські науки

Кущенал С. В.,
докторка філософських наук,
професорка,
Полтавський юридичний інститут
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

ТРАНСФОРМАЦІЯ РОЗУМІННЯ ЧАСУ ПІД ЧАС ВІЙНИ

24 лютого 2022 року миттєво змінилося життя населення України, трагічною та страшною повсякденною реальністю стала війна. «Війна не дає нічому набувати видимості – навпаки, війна руйнує усі симулякри, усе виводить на чисту воду і винагороджує і карає без суду, на місці, за законами воєнного часу. Війна повертає усьому його справжні, достеменні імена – не лише тому, що усім стає конче потрібною певність і визначеність, але й тому, що ця визначеність, нерідко трагічна, сама ставить усіх перед фактом свого існування, який неможливо заперечити» [1, с. 22]. Суттєво змінилися світоглядні та ідеологічні настанови, наповнилися новими сенсами звичні та сталі категорії та поняття, адже, як зауважував Г. Гегель, війна очищує наше мислення, веде до ревізії уявлень про світ [2].

Однією з категорій, які наповнилися новими сенсами, стає категорія «час», яка потрактовується тепер не лише як форма існування матерії, звична та передбачувана послідовність подій, які можна спланувати та здійснити, не сталий перетин різноманітних дій і практик окремої людини і суспільства в цілому, а як абсолютна цінність, що може зникнути будь-якої миті.

Особливо гостро цінність часу усвідомлюють ті громадяни України, які боронять країну безпосередньо на фронті або залишилися в країні, живуть, працюють, навчаються (важко забути світлини перших місяців війни, на яких викладачі читають лекції з харківських підвалів або з фронтових окопів) під звуки сирен повітряної тривоги, тріскотіння шахедів, «прильотів» та вибухів різноманітних ракет та КАБів, живуть в моменті, на межі життя та смерті, «тут і зараз» фізично відчуваючи і цінуючи кожную мить, бо вона може стати останньою.

Сутність класичних концепцій часу можна звести до одного з трьох варіантів:

- 1) час – певна об’єктивно існуюча субстанція, атрибут матерії;
- 2) час – породження психічної активності людини;
- 3) час – суб’єктивно створювана система координат, яку людина свідомо вибудовує для орієнтації в навколишньому світі [3, с. 7].

Класичне вчення про час визначало останній як:

1) послідовність та зміну станів об’єкта, та розподіяло час на «фізичний час», «біологічний час», «історичний час», «соціальний час», «екзистенційний час» тощо;

2) час – це чиста тривалість, постійна шкала для вимірювання всіх конкретних змін;

3) час – «абстракція найвищого рівня, завдяки якій розкривають певний порядок організації соціального буття, спосіб узгодження та організації життєдіяльності людей, вектор їх самоздійснення, спрямованість від сьогодення в майбутнє, співвіднесеність із минулим» [3, с. 39].

Х. Л. Борхес порівнював час з лабіринтом, нетрями якого ми блукаємо. В. Лях зауважував, що час є реалізацією долі, разом з тим, минуле і майбутнє, без яких немає подібної реалізації, існують лише в сучасному [4, с. 128].

В умовах сьогодення для більшості українського населення традиційне розуміння часу як послідовності минулого, теперішнього та майбутнього трансформується, адже для тисяч людей, які втратили свій дім, певною мірою втрачено й минуле, бо всі спогади про визначні події життя зруйновані ракетою чи бомбою одночасно з будинком (квартирою), добре, якщо залишилися хоча б фото чи відео в телефоні. Кардинально змінюється картина світу, яку людина використовує задля розуміння навколишньої реальності та перспектив свого існування та виживання в умовах цієї реальності.

Жити в теперішньому (а особливо, коли теперішнє – війна) непросто, адже відомо, що молодь зазвичай налаштована на майбутнє, а для літніх людей більш значуще минуле. Майбутнє тепер починається з моменту перемоги України в цій страшній війні, єдина реальність – теперішнє, воно крихке, невизначене, з відтінком смутку, відчаю, болю, це вже не межа між минулим та майбутнім, це апіорна умова нашої екзистенції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Чхеайло І., Чхеайло А. Час для філософії щоденності або філософія у надзвичайних умовах війни. *Грані*. 2023. Т.26. №2. С.19–24.

2. Гегель Г. В. Ф. Основи філософії права, або Природне право і державознавство / Пер. з нім. Р. Осадчука та М. Кушніра. Київ: Юніверс, 2000. 336 с.

3. Практичні аспекти філософії часу : монографія / В. О. Артюх, О. П. Бойко, А. В. Вергель та ін. ; за ред.Є. О. Лебеда. Суми : Сумський державний університет, 2017. 155 с.

4. Лях В. В. Людина в системі соціорациональних структур: проблема екзистенціального вибору. *Проблеми філософії. Історія філософії і культура*. 1992. Вип.92. С. 100–177.

Требін М. П.,

доктор філософських наук, професор,
Харківський національний економічний
університет
імені Семена Кузнеця

ФЕНОМЕН БЕЗПЕКИ: ІСТОРИКО-ФІЛОСОФСЬКИЙ ЕКСКУРС

Протягом існування людської цивілізації, від первісних людей до сучасного цифрового суспільства, забезпечення безпеки було головною метою людини. Наявність небезпеки в навколишньому світі – об'єктивна реальність життя індивідуума практично у будь-якому середовищі. До зародження державності особиста безпека (безпека племені) була головним завданням – завданням виживання.

Виникнення державності кардинально змінило підходи до питань безпеки. Безпека стала розглядатися як захист особистих інтересів правлячих кіл, і навіть захоплення нових територій. Перші згадки про безпеку можна знайти в найдавніших пам'ятниках права: Законах Ману, XXII таблицях, римському приватному та публічному праві і навіть Біблії. Однак варто зазначити, що складно говорити про якусь струнку систему безпеки до нашої ери і в перші століття нашої: вона, як правило, розглядалася через призму протидії можливим або реальним загрозам.

Філософія включила у свій предмет проблему безпеки вже в античний період, коли давала їй філософсько-релігійні та філософсько-етичні пояснення. Зокрема, Сократ, пояснюючи сутність безпеки, казав, що вона є спонукальною причиною, яка змушує людей об'єднуватись у суспільство. Зародження цивілізації, на його думку, було результатом прагнення індивіду-

умів, а потім суспільства та держави забезпечити безпечне існування. Про сутність безпеки міркував Платон, який вважав, що нею є відсутність небезпеки, уникнути якої допомагає об'єднання людей в єдине ціле [1]. Спільно люди здатні надавати допомогу і рятувати тих, хто потребує безпеки і зазнає нападів зла. Платон доводив, що справжня безпека забезпечується тільки в межах держави, яка має такий інструмент, як армія, що професійно займається безпекою. Таким чином, у філософії Платона під цим поняттям йшлося про державну безпеку, яка розумілася гранично широко. Філософ вважав, що безпекою є захист держави за допомогою воїнів, крім цього, він включав у це поняття забезпечення населення держави системою соціальних інститутів, включаючи організацію виховання, формування морального стану громадян, підтримання їхнього життя за рахунок передачі матеріальних засобів до існування.

Поняття про державну безпеку як основу суспільного існування характерне й для Арістотеля, який вважав, що держава повинна захищати своїх громадян, забезпечуючи їм фактичну безпеку, що було умовою суспільного блага та справедливості. Ця ж ідея розвивалася Епікуром, який стверджував, що безпека для держави є найвищою цінністю, за значущістю вона перевершує всі типи задоволень та насолод. Безпека була його ідеалом та критерієм максимального задоволення.

В епоху Римської імперії ідеї безпеки держави трансформувалися в необхідність забезпечення особистої безпеки правлячої аристократії. Наприклад, видатний історик Стародавнього Риму Полібій у своїй «Загальній історії» не лише порівнює розвиток держави з життям живих організмів, а й вважає агресивну політику імперії життєвою потребою та необхідною умовою для забезпечення безпеки країни та її громадян. Цицерон вважав, що власність на землю та інше майно (у тому числі і на рабів) зумовлює необхідність охорони та забезпечення безпеки її власників. Його сучасник – Гай Юлій Цезар повністю поділяв цю думку і розглядав державу як політичну організацію, якою керують обрані особи – рабовласники, безпека яких повинна забезпечуватися збройною силою. Головним чинником, що забезпечує необхідну стабільність у суспільстві, Цезар вважав збройну силу: «Війна і сила не терплять заперечень». Ця знаменита відповідь Цезаря на зауваження одного з народних трибунів з приводу незаконного вилучення грошей із скарбниці дійшла до нас завдяки Плутарху.

Епоха Середньовіччя привнесла до розуміння безпеки ще один новий аспект, який полягав у перенесенні основної уваги на внутрішнє переживан-

ня свого стану людиною, яка, зокрема, фіксується в текстах Августина. Для середньовічної філософії характерне трактування безпеки як невід'ємного атрибута божественного провидіння, як функція віри. У зв'язку з цим кардинально змінилися уявлення про принцип безпеки: античний принцип самозбереження особистості та держави трансформувався в принцип поятунку душі. Це зумовлювало фаталізм людей.

Значний внесок у розвиток філософії безпеки зробив Н. Макіавеллі. Його розуміння законів безпечного буття та розвитку призвело до особливого виміру сутності та змісту безпеки. За Макіавеллі, відрив політики від культури, а культури від політики є першопричиною національних трагедій, а головне протиріччя безпеки – це те, що є основою формування колективної волі нації, за допомогою якої можна не тільки створити єдину державу, а й убезпечити її.

У Новий час Бенедикт Спіноза головною метою створення «громадянського суспільства» вважав «мир та безпеку життя». Ж. Ж. Руссо стверджував, що найважливішою турботою держави має бути «турбота про самозбереження». Т. Гоббс наголошував, що у природному стані відбувається війна всіх проти всіх, яка породжує в людині страх перед загрозами власної безпеки, яка змушує людину жити в суспільстві та шукати в ньому засоби колективного захисту від зазначених загроз, створюючи для цього державу, передаючи їй для цього свої природні права. Дж. Локк стверджував, що від народження людині належало право на володіння та захист свого життя, свободи та власності. Однак у природному стані ці права не завжди були гарантовані, оскільки не всі люди поважали права інших, кожен довільно, на власний розсуд міг трактувати це право, а у разі зовнішньої агресії людина самостійно це право не могла забезпечити. Для забезпечення власної безпеки люди створили державу, уклавши суспільний договір. Це було зроблено людьми не для того, щоб втратити власні права на користь держави, а для того, щоб забезпечити їх кращим способом, ніж у природному стані.

У концепції І. Канта безпека розглядається як необхідність розробки законодавчих та виконавчих механізмів, виділення внутрішньої та зовнішньої безпеки держави та «громадянського суспільства», виявлення взаємозалежності кожної держави з безпекою міжнародного співтовариства [2].

К. Маркс вбачав загрози соціальній системі та безпеці суспільства, а також джерело соціальної напруженості в нерівномірному ставленні людей до матеріальних благ (вірніше, до власності). Систему безпеки соціальна

філософія марксизму розглядала з позиції класових інтересів, причому перевагу мають інтереси правлячого класу.

У ХХ ст. проблеми філософського осмислення безпеки були в центрі уваги деяких видатних мислителів, зокрема Р. Арона, А. Бергсона, М. Л. Кінга, Б. Рассела, П. Тейяра де Шардена, А. Тойнбі, А. Швейцера, К. Ясперса та ін. [3, с. 46–74].

Таким чином, у процесі історичного розвитку концепцій безпеки її розуміння змінювалося від представлення цього феномену як фізичного захисту до ментального феномену, пов'язаного з усвідомленням об'єктом безпеки своїх соціальних практик [4]. Як правило, дослідники вказували на допоміжну сутність безпеки, яка могла набувати форм державної, національної, індивідуальної, культурної безпеки, забезпечення якої давало можливість вільного розвитку творчу діяльність людини. Згідно з загальною думкою, вираженою Б. Расселом, незважаючи на фоновий характер, проблема забезпечення безпеки є ключовою для розвитку життєдіяльності держав в умовах об'єктивної діяльності. І ми це чудово розуміємо в умовах сучасної російсько-української війни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Платон. Держава / Пер. з давньогре. Д. Коваль. Київ: Основи, 2000. 355 с.
2. Дзьобань О. П., Разметаєва Ю. С. Проблема індивідуальної та колективної безпеки у творчості Томаса Гоббса та Іммануїла Канта (філософсько-правовий аспект). *Проблеми філософії права. Міжнародний часопис*. 2004. Том 2. С. 157–164.
3. Національна безпека: світоглядні та теоретико-методологічні засади: монографія / за заг. ред. О. П. Дзьобаня. Харків : Право, 2021. 776 с.
4. Требін М. П. Теорія безпеки: філософський дискурс. *Український соціум: соціально-гуманітарний аналіз сучасності та прогноз майбутнього* : матеріали ХХV Всеукр. наук.-практ конф., 4 червня 2024 р. / [редкол.: Требін М. П. (голова), Панфілов О. Ю., Прудников В. А. та ін.] ; ГО «Аналітичний центр сучас. гуманітаристики» ; Харків. асоц. політологів. Харків : Право, 2024. С. 40–48.

Секція: Філологічні науки

Любимова С. А.,
кандидатка філологічних наук, доцентка,
Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені
К. Д. Ушинського

СТЕРЕОТИП УКРАЇНКИ НА МАТЕРІАЛІ АМЕРИКАНСЬКОГО ВЕБФОРУМУ *REDDIT*

Як мовне і ментальне утворення стереотип українки втілює національні і гендерні риси, які перспективізуються в процесі комунікації. Перспективізація є ментальним процесом зумовленим лінгвокультурою мовців, на фоні якої визначаються риси індивідів і груп. У фокусі уваги в процесі створення стереотипу знаходяться поведінкові, зовнішні і етичні ознаки об'єкту стереотипізації. Етноцентризм, який завжди супроводжує стереотипізацію представників інших культур, впливає на їхню оцінку у зіставленні з стереотипами і ідеалами, що втілюють ціннісні пріоритети нації. Спільною рисою всіх висловлювань про стереотипи є приховане універсальне узагальнення властивостей, які приписуються всім [2].

Метою дослідження є створення когнітивної моделі стереотипу українки. Аналіз здійснюється на матеріалі популярного американського веб-форуму *Reddit*, у підгрупі якого американські чоловіки обговорюють побачення з українськими жінками [3]. Моделювання стереотипу українки здійснюється у поєднанні різних поглядів на структури, у яких зберігається соціальний і культурний досвід людини (С. А. Жаботинська, І. С. Шевченко, J. A. Anderson, G. A. Kelly, Ch. Fillmore, M. Johnson, G. Lakoff, M. Minsky) [1].

Фокусування уваги мовців на ситуації побачення представляє абстрактний шаблон – схему, у якій зберігається знання, минулий досвід і відчуті емоції американських чоловіків. Схема «побачення американця з українською жінкою» представляє поєднання двох культурних схем, які існують в американській і українській культурі.

На перетині культурних схем, за якими діють учасники ситуації, знаходиться когнітивна схема, що репрезентує їхній досвід у спілкуванні (див.

рис. 1). Словосполучення *pay for her on the date* «оплачувати її рахунки у день побачення», *help if there is distress or offer a listening ear* «допомагати, якщо трапилася біда, або пропонувати вислухати», *be direct and respectful* «бути відвертим і поважним» репрезентують дії, які очікує українка від американця з його погляду. Фрази *more flowers the better* «чим більше квітів, тим краще», *like attention and gifts* «любить увагу та подарунки», *buying her mother flowers is also customary* «також прийнято дарувати мамі квіти», *chivalry is generally appreciated*, «шляхетність звичайно цінується» зображують культурні особливості, які приписують американські чоловіки українським жінкам.

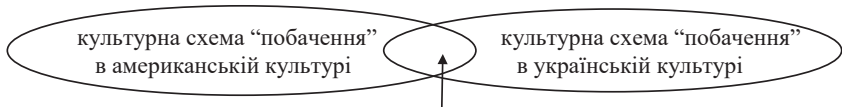

Рис.1 Взаємодія культурних схем, які представляють ситуацію побачення

Перспективізація ознак стереотипу українки відбувається у співвіднесенні з доменом ЖІНКА, який складається з фонового знання американських чоловіків про жіночу стать в їхній культурі. На підґрунті порівняння створюється стереотип українки, ознаки якого впорядковуються у пропозиційних схемах предметного фрейму. Квалітативна схема УКРАЇНКА – ТАКА – **національні особливості** визначає культуру українки, у якій цінується взаємодія та традиції: *Ukrainians tend to be high-context*; є мільйон забобонів: *There’s a million superstitions: heavy homemade food* «важка для травлення домашня їжа». УКРАЇНКА – ТАКА – **особливості спілкування**: *a lot more communicated through gestures or unspoken sentiments* «набагато більше передається за допомогою жестів або невисловлених почуттів». УКРАЇНКА – ТАКА – **зовнішність**: *beautiful, pretty, dress up and care about their appearance* «гарні, привабливі, наряджаються і дбають про свій зовнішній вигляд»; УКРАЇНКА – ТАКА – **етичність**: *reserved, patient, conservative, family oriented* «стримані, терплячі, традиційні, орієнтовані на сім’ю». Притаманна стереотипам амбівалентність, тобто наявність протилежних оцінних суджень, виражається у схемах УКРАЇНКА – ТАКА – **позитивна оцінка**: *cool* «вражаюча» і УКРАЇНКА – ТАКА – **негативна оцінка**: *old-fashioned* «старомодна», *terribly insecure* «дуже небезпечна» *intent to deceive* «намір обманути», *quite insistent about paying for* «дуже наполягає, щоб за неї платили».

Останній приклад виражає імпліцитну негативну оцінку через опис поведінки жінки, яка намагається отримати зиск від побачення з американцем.

Подальші перспективи дослідження убачаються у диференціюванні мовних засобів для вираження оцінки українки, яка працює у Сполучених Штатах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Любимова С. А. Моделювання ментальних структур лінгвокогнітології. *Нова філологія*. 2019. № 78. С. 23–27. DOI: <https://doi.org/10.26661/2414-1135/2019-78-04>

2. Bartmiński J. What does it mean for stereotypes to «reside in language»? *Stereotypes and Linguistic Prejudices in Europe* / Anna Dąbrowska, Walery Pisarek, and Gerhard Stickel (Eds.). Budapest: Research Institute for Linguistics Hungarian Academy of Sciences, 2016. P. 115–135. URL: <http://efnil.nytud.hu/documents/conference-publications/warsaw-2016/EFNIL%202016%20Warsaw.pdf> (accessed date: 11.09.2024).

3. Reddit. URL: https://www.reddit.com/r/Ukrainian/comments/160cjni/first_date_with_a_ukrainian_woman (accessed date: 11.09.2024).

Лях Т. О.,

кандидатка філологічних наук, доцентка,
ДВНЗ «Ужгородський національний
університет»

ФЕНОМЕН МИСТЕЦТВА І УКРАЇНСЬКА НАЦІОНАЛЬНА ІДЕЯ В УКРАЇНСЬКІЙ НОВЕЛІСТИЦІ КІНЦЯ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТЬ

Соціокультурні, політичні, економічні трансформації в кінці ХХ – на початку ХХІ століть в Україні та у світі творчо осмислюють українські письменники. В окреслену перехідну добу відбуваються зміни у сприйнятті ціннісних категорій, руйнація стереотипів та ідеологічних догм, персональна й національна самоідентифікація. У цьому контексті українська національна ідея стає рушійною силою для становлення суб'єкта, його самоусвідомлення в новому культурному і політичному дискурсах. Адже, за слушним спостереженням Оксани Забужко, «магістральною тенденцією дальшого філософського поступу національної ідеї в Європі було <...> переродження

національного «ми» в національне «я», – перехід в етико-персоналістичну, а відтак і в екзистенційну рефлексію» [3, с. 52].

Особистісні рефлексії автора, онтологічні основи буття людини чи не найповніше відображає українська новелістика окресленого періоду. Суб'єктивізм, психологізм, ліризація оповіді, притаманні жанру новели, стануть першочерговими для української малої прози початку ХХ століття, сприятимуть відображенню внутрішнього світу суб'єкта аж до його трансцендентних основ. Інтуїтивному пізнанню трансцендентного, сакрального в людському бутті сприяє феномен мистецтва. Мистецтво як особлива форма буття людини генерує її духовний світ, а отже – уможливорює й актуалізує національну ідентифікацію. Феномен мистецтва та його різноманітні вияви є маркерами української національної ідеї в українській новелістиці кінця ХХ – початку ХХІ століть.

Мета пропонованого дослідження – на прикладі яскравих зразків української новелістики кінця ХХ – початку ХХІ століть простежити відображення української національної ідеї через феномен мистецтва.

Мистецтво як маркер самоідентифікації персонажа та вмістилище національної ідеї всього народу, його історичної пам'яті спостерігаємо в новелі Ніни Бічуї «Буєсть Митусина». Авторка переосмислює фрагмент з Галицько-Волинського літопису про славного співця Митусу, котрого було вбито слугами князя. Митуса заковує у кожному слові буття свого народу: «Слова – щити, котрими легко прикритись од ближніх своїх, слова – паволока, в котру загортаємо часом те, що бачити боїмося. Слова – камені, котрими кидаємо в ближнього свого» [1, с. 89]. Проте без духовного наповнення, без живої «крові» у розумінні Митуси слово втрачає своє сакральний сенс: «Слово – тлінь. Слово – глина холодна, і треба крові, аби вона ожила. Слово – тлінь. Слово – тїнь, не суть усього, не основа, а тїнь» [1, с. 93]. І таким сакральним, націєтворчим сенсом наповнює Митусині пісні візія історичного буття народу: «Не слова родила душа Митусина, а кривані рани. І не струни нап'ялися в гуслах його, а копія. Наче волхв, бачив Митуса: приїшла сила чорна і дика на Русь» [1, с. 95].

У новелі Василя Ґабора «Драбина до небес» мистецтво архітектурне і мистецтво образотворче є способом самоідентифікації ліричного суб'єкта. Духовний спадок поколінь, який містить у собі «стара готична церква», актуалізує у свідомості ліричного суб'єкта архетип роду, наповнює його бажанням творити-будувати. Посилує це значення символічний образ драбин, які колись намалював у церкві Стефан Терребельський. Драбини єднують

людину з Богом і навпаки – ведуть Бога до людей: «може, ті драбини Стефан Теремельський намалював не для людей, а для Бога, щоб Він міг сходити до них, як робив це в давнину?» [2, с. 47]. Простір («стара готична церква») і час («у сиву давнину») творять історичний наратив, історичну пам'ять, що для ліричного суб'єкта являє долю його роду, цілого народу: «І ти з гордістю думаєш, що і твій прапрадід був серед будівничих храму. Ти хочеш уявити його й закриваєш очі. І бачиш диво: довгою вервечкою покоління за поколінням проходить перед тобою твоя родина» [2, с. 43–44].

У новелі Андрія Содомори «Татів голос» українську національну ідею втілює пісенна творчість. Пісні українці співають у різні миті буття: «Потім, серед інших, уже світських, співаних разом пісень, неодмінна при кожній родинній зустрічі «Стоїть гора високая...», улюблена татова – «Вітер віє, віє буйний...», а ще, на прощання (це вже татове соло), – «Бувайте здорові, друзі мої...»» [4, с. 29]. Пісні єднають українців у часі і просторі, супроводжують той день і час, коли Україну проголосили незалежною: «Синє, без хмаринки, небо початку квітня дев'яностого року. Над львівською ратушею повагом сягає належної йому висоти синьо-жовте знамено. Чотири сурми в руках юних сурмачів дзвінко звіщають світові так довго очікувану подію» [4, с. 28–29].

Отже, в українській новелістиці кінця ХХ – початку ХХІ століть мистецтво в різних його проявах: словесне («Бусьть Митусина» Н. Бічуї), образотворче та архітектурне («Драбина до небес» В. Габор), пісенне («Татів голос» А. Содомори), – виступає маркером самоідентифікації персонажа, вмістилищем української національної ідеї. Дослідження увиразнює філософський дискурс сучасної української новелістики, спонукає розглядати її в міждисциплінарному контексті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бічуя Н. Великі королівські лови: новели та візії. Львів : ЛА «Піраміда», 2011. 192 с.
2. Габор В. Книга екзотичних снів та реальних подій: новели. 3-тє вид. Львів : ЛА «Піраміда», 2009. 160 с.
3. Забужко О. С. Філософія української ідеї та європейський контекст : франківський період. Київ : Основи, 1993. 126 с.
4. Содомора А. Пам'ять речей: роздуми, есеї, образки. Львів : ЛА «Піраміда», 2009. 160 с.

Мікрюкова К. О.,
кандидатка філологічних наук,
Миколаївський національний університет
імені В. О. Сухомлинського

УКРАЇНЬСЬКА ПОСТМОДЕРНА ПРОЗА В КОНТЕКСТІ ЛІНГВІСТИЧНИХ ІНТЕРПРЕТАЦІЙ

І. Карпа, Л. Дашвар, М. Матіос, Л. Дереш, Ю. Андруховица, О. Ірванець – яскраві представники української постмодерної прози. Їхня мовно-літературна спадщина опрацьована переважно в літературознавчих дослідженнях, а мовознавчі розвідки, на жаль, поодинокі.

Мовні особливості творчості І. Карпи досліджували Л. Білоконенко (особливості використання пейоративної й інвективної лексики в міжособистісній конфліктній взаємодії); О. Карабута (специфіку використання лексичних засобів: англіцизмів, професіоналізмів, авторських неологізмів, діалектизмів, вульгаризмів, ненормативної лексики; функції синтаксичних засобів увиразнення мовлення – інверсії, анаколуфів, полісиндетонів, асиндетонів, риторичних фігур, анафор, епіфор; нашарування простих речень на стилістичному ґрунті, що репрезентують сучасне прозове мовлення); О. Лапінська (функцію мовної характеристики персонажів); Л. Семак (функційно-стилістичний потенціал контекстуальних синонімів); Л. Бороденко (аналіз поведінки графічно-орфографічних іншомовностей-англіцизмів).

Функції мотиваційно зв'язаних слів у художньому дискурсі Ю. Андруховича, О. Ірванця, І. Карпи, Л. Дереша, М. Матіос дослідила Н. Савчук, яка описала повну та неповну, контактну й дистантну актуалізацію структурних і лексичних мотиваційних відношень; виявила експресивні функції мотиваційно зв'язаних слів. Функціонально-стилістичне призначення оказіональних лексем у текстах творів Ю. Андруховича, О. Ірванця, І. Карпи, М. Матіос аналізувала С. Бузько.

Проза Л. Дашвар стала об'єктом уваги О. Дуденко (функції сленгізмів із дієслівною семантикою); А. Воробйової (структурно-семантичні особливості суфіксальних іменників у романі «Рай. Центр»); Л. Приблуди (функціонування вегетативної метафори); М. Голтвеницької (комунікативний потенціал складнопідрядних речень із підрядним відповідності); Ю. Вороніної (порівняння як елемент ідіостилу), Ю. Поздрань, Н. Франчук (одоративна лексика в романі «Ініціація»: семантико-прагматичний аспект).

Аналіз мовного матеріалу прози М. Матіос здійснили К. Ісаєнко (стилістичні особливості прози); Т. Євтушина (фразеологічна вербалізація визначальних регіональних рис менталітету); Н. Пирога (фразеологічне новаторство); О. Зелінська, Т. Тищенко (виражальний потенціал діалектної лексики); Н. Бербер (актуалізація асоціативного потенціалу антропонімів); І. Насмінчук (характеристика індивідуального стилю); Л. Марчук (метафора як засіб вербалізації лінгвокультурами «Війна»), В. Бойко, Л. Давиденко (структурно-семантичні особливості дієслівних фразеологічних одиниць).

Прозу Л. Дереша в лінгвістичному аспекті досліджували Н. Гудима (розширення семантики іншомовізмів); А. Дурманенко (особливості відтворення реалій роману Л. Дереша «Культ» у французькому перекладі); А. Коваленко (концепт «страх» в авторській картині світу); Г. Монастирецька (внутрішньореченнєвий і внутрішньотекстовий статус модальності); Я. Рибалка (вплив зниженої лексики на літературні норми української мови).

Мовознавчі інтерпретації прози Ю. Андруховича фіксуємо у розвідках І. Дегтярьової (стилістичні засоби мовної економії); М. Нечипоренко (шляхи збереження авторських імплікацій та національного колориту при відтворенні реалій із романів Ю. Андруховича англійською та польською мовами); Р. Трифонової (лінгвокультурний зміст топонімів у метамовному аспекті); Л. Печерських (концептуальні дискурси сміхової культури); К. Олексій (особливості жаргонної лексики); Л. Масенко (мовна гра в літературній антропонімії), В. Сліпачук, О. Межова (неповні речення у структурі діалогів художнього мовлення).

Функціонування літературно-художніх антропонімів у творчості Л. Дереша та О. Ірванця вивчала А. Вегеш, а В. Корольова дослідила дериваційні особливості вияву негативної оцінки в назвах осіб у творах О. Ірванця та Л. Дереша.

Мовний аспект творів О. Ірванця привертав увагу С. Мартинової (художній ономастикон); Н. Філоненко (публіцистичний дискурс); Р. Трифонові (метамовне позиціонування).

Роль лексико-семантичного поля «місто» та ойконімів у художній прозі письменників-постмодерністів дослідила К. Мікрюкова.

Отже, з лінгвістичних позицій прозу І. Карпи, Л. Дашвар, М. Матіос, Л. Дереша, Ю. Андруховича, О. Ірванця вивчали переважно в лексичному та стилістичному аспектах, рідше – в граматичному. Проблема узагальненого аналізу авторських ідіолектів українських постмодерністів залишається на часі і зумовлює необхідність детальної реконструкції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бойко В., Давиденко Л. Процесуальні фразеологізми у творах Марії Матіос. *Література та культура Полісся*. 2018. Вип. 91. Серія «Філологічні науки». № 10. С. 222–230. DOI 10.31654/2520-6966-2018-10f-91-222-230
2. Мікрюкова К. О. Лексико-семантичне поле «місто» в художній прозі письменників-постмодерністів: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Херсон, 2016. 236 с. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/mikriukova_kateryna/ (дата звернення: 21.09.2024).
3. Поздрань Ю., Франчук Н. Одоративна лексика в романі Люко Дашвар «Ініціація»: семантико-прагматичний аспект. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія : Філологічні науки*. Київ : Міленіум, 2018. Вип. 292. С. 103–109. URL: <https://dglb.nubip.edu.ua/handle/123456789/8058>
4. Сліпачук В., Межов О. Неповні речення у структурі діалогів художнього мовлення Юрія Андруховича. *Scripta tapent: молодіжний науковий вісник факультету філології та журналістики* : зб. наук. пр. Луцьк, 2024. Вип. 11. С. 37–42. URL: https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/24674/1/SCRIPTA_11_37_42.pdf (дата звернення: 21.09.2024).

Прима В. В.,

кандидатка філологічних наук, доцентка,
Державний торговельно-економічний
університет

СТРУКТУРА АНГЛОМОВНИХ ТУРИСТИЧНИХ ПУТІВНИКІВ ПО УКРАЇНІ (ЗМІНИ У ВОЄННИЙ ПЕРІОД)

Зростання туристичної галузі в Європі та в усьому світі як один із проявів глобалізації набирає обертів. Досить недавно науковці почали досліджувати туристичний дискурс з лінгвістичної точки зору, а також розглядали його як окремий специфічний жанр, що потребує спеціалізованого перекладу. Туристична комунікація є одним із видів соціальної комунікації, адже поза суспільством туризм як явище існувати не може, а отже, не може бути й туристичного дискурсу чи комунікації [4, с. 167].

Структура англomовних туристичних путівників по Україні може варіюватися, але зазвичай включає кілька основних розділів. Розглянемо типовий план розміщення інформації в туристичних путівниках [2, с. 216]

У **вступі** подається загальна інформація про країну, яку ви збираєтесь відвідати, надаються відомості про її історію, культуру та традиції, а також чому варто відвідати саме цю країну. Наступний розділ надає **поради мандрівникам** [3, с. 98]. Тут можна знайти інформацію щодо візи та в'їзних документів, транспорту (сполучення всередині країни та види транспорту), безпеки, мови та комунікації, а також грошової валюти, яка діє в країні. У розділі «**міста і регіони**» ви зможете знайти необхідні для вас відомості щодо визначних місць, парків, культурних програм і так далі. **Природа та активний відпочинок** теж займає своє місце у туристичних путівниках адже докладно описує ресурси, курорти та доступні місця відпочинку. Окремими розділом у туристичних путівниках виділяють **культуру та традиції**, де можна знайти інформацію про свята, фестивалі, музику, мистецтво і таке інше. Обов'язково має бути **словничок основних фраз** написаний кількома мовами та **рекомендації щодо проживання** в даній місцевості, що значно зекономить час пошуку акомодаций. Більшість путівників також мають **додаткову інформацію**, куди вписують те, що не увійшло до жодного з попередніх пунктів [1, с. 100].

Слід зауважити, що зміни в структурі путівника відбуваються залежно від ситуації в країні та у світі в цілому. Під час пандемії Ковід-19 кожен путівник містив застережливу інформацію щодо вживання заходів безпеки протягом перебування в країні. Нинішня ситуація в Україні відлякує левову частку туристів, чим завдає значних збитків країні. Проте туристичні путівники надають правдиву інформацію та застерігають іноземців від поїздок на територію нашої країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ішук А. А. Функціональні характеристики англomовного туристичного дискурсу. *Нова філологія*, 2021. №83. С. 99–104. DOI <https://doi.org/10.26661/2414-1135-2021-83-14>
2. Прима В. В. Туристична лексика у формальному й неформальному дискурсах. *Записки з романо-германської філології*. 2023. №. 1 (50). С. 215–225.
3. Прима В. В. Дискурс: погляди науковців на визначення та предмет вивчення. *Закарпатські філологічні студії*. 2022. Вип. 22. Т. 2. С. 98–103. DOI: [10.32782/tps2663-4880/2022.22.2.18](https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2022.22.2.18)
4. Dann G. M. S. *The Language of Tourism. A Sociolinguistic Perspective*. Wallingford, Oxon, UK : CAB International, 1996. xii, 298 p.

Секція: Юридичні науки

Давлатов Ш. Б.

кандидат юридичних наук, доцент;

Трунов О. В.

аспірант, спеціальність 081 «Право»,

Університет митної справи та фінансів м.

Дніпро

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ ПОКАРАНЬ, НЕ ПОВ'ЯЗАНИХ З ПОЗБАВЛЕННЯМ ВОЛІ, ДО НЕПОВНОЛІТНІХ

Кримінальна відповідальність неповнолітніх та практика призначення їм покарання має певні особливості. Ці особливості передбачені у Розділі 15 загальної частини Кримінального кодексу України. Так, відповідно до ч. 1 ст. 98 КК України до неповнолітніх, визнаних винними у вчиненні кримінального правопорушення, можуть бути застосовані такі основні види покарань: штраф, громадські роботи, виправні роботи, пробаційний нагляд, позбавлення волі на певний строк [1, с.124–130]. Окрім цього у ч. 2 цієї норми зазначено, що до неповнолітніх можуть бути застосовані додаткові покарання у виді штрафу та позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю. Переважна більшість покарань, які можуть бути застосовані до неповнолітніх є не пов'язаними з позбавленням або обмеженням волі.

Відповідно до ч. 2 ст. 6 Сімейного кодексу України неповнолітньою вважається дитина у віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти років [2, с.124–130]. Згідно із п. 12. ст. 3 Кримінального процесуального кодексу України неповнолітня особа – малолітня особа, а також дитина віком від чотирнадцяти до вісімнадцяти років [3, с.124–130]. В частині 2 ст. 22 Кримінального кодексу України мова йде про осіб, віком від 14 до 16 років, а в ст. 100 цього кодексу йдеться про осіб віком від 16 до 18 років. Зважаючи на вищевикладене, можна дійти висновку, що неповнолітніми особами у розумінні кримінального законодавства вважаються особи, від чотирнадцяти до вісімнадцяти років.

Щодо особливостей застосування до неповнолітніх покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, то в рамках цієї роботи ми розглянемо лише окремі

види цих покарань. Найбільш м'яким видом покарання, що може застосовуватися до неповнолітніх, є штраф. Відповідно до ч.1 ст.53 КК України штраф – це грошове стягнення, що накладається судом у випадках і розмірі, встановлених в Особливій частині цього Кодексу, з урахуванням положень частини другої цієї статті. Згідно з ч.3 ст. 53 КК України штраф як додаткове покарання може бути призначений лише тоді, коли його спеціально передбачено в санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини цього Кодексу.

Оскільки чинний Кримінальний кодекс передбачає лише дві санкції, у яких штраф виступає як додаткове покарання (ст. ст. 144, 367) і в обох випадках суб'єктами кримінального правопорушення не є неповнолітні. Таким чином, можна дійти висновку щодо виключення цього виду додаткового покарання із ч. 2 ст. 98 КК України взагалі.

Відповідно до ч. 1 ст. 99 КК України штраф застосовується лише до неповнолітніх, що мають самостійний дохід, власні кошти або майно, на яке може бути звернене стягнення. Згідно з ч.3 ст. 99 КК до неповнолітнього, що не має самостійного доходу, власних коштів або майна, на яке може бути звернене стягнення, засудженого за вчинення кримінального правопорушення, за яке передбачено основне покарання лише у виді штрафу понад три тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, може бути застосовано покарання у виді громадських робіт або виправних робіт згідно з положеннями статей 100, 103 цього Кодексу.

Наступним видом основного покарання за тяжкістю у системі покарань, які можуть застосовуватися до неповнолітніх, є громадські роботи. Відповідно до ч. 1 ст. 100 КК громадські роботи можуть бути призначені неповнолітньому віком від 16 до 18 років на строк від тридцяти до ста двадцяти годин і полягають у виконанні неповнолітнім робіт у вільний від навчання чи основної роботи час. Тривалість виконання даного виду покарання не може перевищувати двох годин на день.

На нашу думку, така кількість годин недостатня і не дозволяє уповноваженим органам з питань пробації використати всі заходи профілактично виховного впливу, а відтак не дозволяє забезпечити досягнення мети покарання. З цього приводу слушним є позиція І. В. Вартилицької, що виконання такого виду покарання із залученням засуджених до суспільно корисної праці дозволяє їм спокутувати свою провину за те зло, яке вони вчинили суспільству, та здійснити на них певний профілактично-виховний вплив з метою їх виправлення і ресоціалізації [4, с.124–130].

На думку В. М. Бурдіна, в умовах господарської діяльності, заснованої переважно на приватній власності, виховний вплив на засудженого неповно-

літнього можна здійснити шляхом його залучення до громадських робіт [5, с.124–130]. Як слушно зазначає Н. Л. Березовська, досить ефективним видом покарання неповнолітніх є громадські роботи, широке застосування яких в умовах кризової соціально-економічної ситуації дозволило б зайняти значну масу неповнолітніх засуджених суспільно корисною працею, а також одержати певний економічний ефект на благо суспільства [6, с.124–130].

Отже, враховуючи вищезазначене, ми пропонуємо внести зміни до ч.2.статті 98 КК України із виключенням додаткового покарання у виді штрафу, та внесення змін до ч.1 ст. 100 КК зі збільшенням кількості годин від ста до двохсот.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 №2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#n3028> (дата звернення: 02.09.2024).
2. Сімейний кодекс України від 10.02.2002 №2947-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. №21–22. Ст. 135 (з останніми змінами від 14.07.2023).
3. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05 квітня 2001 року №2314-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 02.09.2024).
4. Вартилицька І. А. Примусові роботи в системі кримінальних покарань: Історія і сучасність *Матеріали наук.-практ. конф. (Київ, 25–26 травня 1995 р.)*. Київ : РВВ КІВС при УАВС, 1996. С. 124–130.
5. Бурдін В. М. Особливості кримінальної відповідальності неповнолітніх в Україні. Київ : Атіка, 2004. 239 с.
6. Березовська Н. Л. Деякі аспекти покращення системи покарань неповнолітніх. *Актуальні проблеми держави і права*. 2012. Вип. 64. С. 439–446.

Дільна З. Ф.,

кандидатка юридичних наук, доцентка,
Львівський державний університет внутрішніх справ

ГЕНДЕРНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ СУДДІ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ЗДІЙСНЕННЯ ПРАВОСУДДЯ

У Бангалорських принципах поведінки суддів, які схвалені 27.07.2006 р. Резолюцією 2006/23 Економічної і соціальної ради ООН

вказано на компетентність та старанність як умови виконання суддею своїх обов'язків. З метою зміцнення поваги та довіри суспільства до судової влади, судді повинні дбати про забезпечення незалежності та безсторонності. У цьому велику роль відіграє належна професійна підготовка та підвищення знань суддів в питаннях гендерної рівності. Також неабияке значення має і поведінка суддів (наприклад, створення сприятливої атмосфери в залі судового засідання, використання гендерно нейтральної мови тощо).

Одне з найбільш лаконічних визначень поняття «гендерна компетентність» – це сукупність знань, умінь, навичок, цінностей та ставлень, що дають змогу ефективно впроваджувати принцип рівних можливостей обох статей в усі сфери життєдіяльності суспільства [1]. О. Нежинська вважає, що «під гендерною компетентністю особистості слід розуміти знання, уміння, навички, які зумовлюють взаємодію з особами різної статі на заходах гендерної рівності та є опосередкованими через їх індивідуально-психологічні гендерні характеристики (маскуліність / фемініність, гендерна ідентичність, гендерні установки та стереотипи), які проявляються в повсякденній життєдіяльності, спілкуванні та поведінці з особами різної статі» [2]. Для кращого розуміння поняття гендерної компетентності слід навести відмінності між поняттями компетентність та компетенція. Так, компетенція є набором навичок та характеристик, які можуть покращити ефективність роботи суддів. Тоді як компетентністю є володіння суддями набором компетенцій та їх реалізація у професійній діяльності. Отже, це така якість суддів, яка формується в ході їх навчання та проявляється вже в ході практичної діяльності задля досягнення мети вирішення професійних завдань правосуддя. Відтак, можна зробити висновок, що з метою досягнення гендерної компетентності слід насамперед знати вимоги-компетенції.

Основними складовими гендерної компетентності є когнітивна (знання) – сукупність необхідних знань, діяльнісна – охоплює уміння та навички, та ставленнєво-ціннісна. Базовим є когнітивний компонент, оскільки відсутність знань не дозволить сформулювати уміння застосовувати їх на практиці чи розвинути навички. Водночас не можна недооцінювати і роль ціннісної складової, оскільки неможливо розраховувати, що особа застосуватиме гендерний підхід у своїй професійній діяльності, якщо він суперечитиме її цінностям: посадовці намагаються відтворити власний світогляд у діяльності своїх установ, і непоодинокими є приклади, коли «службові»

міфи, навіть вочевидь облудні, часто визначали і вироблення політичних рішень, і їх виконання [3, с. 128].

На нормативному рівні поняття гендерної компетентності згадується вперше у Національному плані з виконання рекомендацій, викладених у заключних зауваженнях Комітету ООН з ліквідації дискримінації щодо жінок до восьмої періодичної доповіді України про виконання Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок на період до 2021 року, як один із заходів, спрямованих на виконання рекомендацій з дотримання прав людини в правоохоронній сфері, а точніше: «забезпечення проведення систематичного навчання з питань прав людини, зокрема прав жінок, для всіх співробітників правоохоронних органів і військовослужбовців, а також впровадження та дотримання суворого кодексу поведінки з метою ефективного забезпечення дотримання прав людини» [4]. Ці заходи стосуються як правоохоронних органів, так і суддів також.

Власне опанування судьями гендерних компетенцій буде сприяти недопущенню гендерної дискримінації під час здійснення правосуддя, зокрема допоможе вчасно розпізнавати гендерно чутливі ситуації та відповідно застосовувати процесуальні механізми. Це сприятиме високій якості здійснення правосуддя та доступу до правосуддя загалом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Впровадження гендерного підходу в систему вищої освіти України: досвід та кращі практики Всеукраїнської мережі системи гендерної ВНЗ освіти 2012–2014 роки. 44 с. URL: http://gendercenter.sumdu.edu.ua/images/docs/vpr_g_p.pdf (дата звернення: 04.09.2024).
2. Нежинська О. О. Психологічні умови формування гендерної компетентності керівників загальноосвітніх навчальних закладів : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 19.00.07. Київ, 2011. 35 с.
3. Фулей Т. І., Лукас Л., Сайц Л. Використання методики вирішення проблем для розробки та експертизи проектів нормативно-правових актів. Київ: ФОП Москаленко О. М., 2013. 256 с.
4. Національний план дій з виконання рекомендацій, викладених у заключних зауваженнях Комітету ООН з ліквідації дискримінації щодо жінок до восьмої періодичної доповіді України про виконання Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок на період до 2021 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 5 вересня 2018 р. № 634-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/634-2018-%D1%80#Text> (дата звернення: 04.09.2024).

ІСТОТНІ УМОВИ ПОПЕРЕДНЬОГО ДОГОВОРУ

Попередній договір у цивільному обігу знайшов своє відображення у Цивільному кодексі України 2003 року [1]. Саме частиною 1 статті 635 цього Кодексу передбачено, що попереднім є договір, сторони якого зобов'язуються протягом певного строку (у певний термін) укласти договір в майбутньому (основний договір) на умовах, встановлених попереднім договором [2].

Істотні умови основного договору, що не встановлені попереднім договором, погоджуються у порядку, встановленому сторонами у попередньому договорі, якщо такий порядок не встановлений актами цивільного законодавства.

Попередній договір укладається у формі, встановленій для основного договору, а якщо форма основного договору не встановлена, – у письмовій формі.

Стосовно строків (термінів) укладення основного договору частиною 1 статті 635 Цивільного кодексу України встановлено, що законом може бути встановлено обмеження щодо строку (терміну), у який має бути укладений основний договір на підставі попереднього договору [1]. Таке обмеження наразі встановлено тільки щодо суб'єктів господарювання (юридичні особи, фізичні особи – підприємці), які згідно з частиною 1 статті 182 Господарського кодексу України зобов'язуються укласти основний господарський договір у певний строк, але не пізніше одного року з моменту укладення попереднього договору [3]. У разі, якщо законом обмеження не визначено, то строки укладення основного договору, а також обмеження відносно даних строків, може бути погоджено за домовленістю сторін.

У попередньому договорі сторони мають зафіксувати умови основного договору або визначити порядок їх погодження при укладенні основного договору, за винятком випадків, коли такий порядок встановлений актами цивільного законодавства [4]. Згідно з положеннями частини 1 статті 638 Цивільного кодексу України, істотними умовами договору є:

- умови про предмет договору;
- умови, визначені законом як істотні;

- умови, що є необхідними для договорів даного виду;
- усі ті умови, щодо яких за заявою хоча б однієї зі сторін має бути досягнуто згоди.

Верховний Суд України висловився щодо істотних умов попереднього договору, згідно з Постановою від 18.11.2019 року у справі № 750/7467/16-ц [5] зазначено, що суди першої та апеляційної інстанцій дійшли висновку, що сторонами не досягнуто домовленості щодо строку (терміну) укладення основного договору (договору купівлі-продажу квартири), що є основною істотною умовою договору, а тому, згідно з положеннями частини 1 статті 638 Цивільного кодексу України договір є неукладеним. А оскільки попередній договір є неукладеним, то до нього не можуть бути застосовані наслідки недійсного (нікчемного) правочину та він не може бути визнаний дійсним. Верховний суд звернув увагу на те, що договір є укладеним, якщо сторони в належній формі досягли згоди з усіх істотних умов договору. Істотними умовами договору є умови про предмет договору, умови, що визначені законом як істотні або є необхідними для договорів цього виду, а також усі ті умови, щодо яких за заявою хоча б однієї зі сторін має бути досягнуто згоди (частини 1 та 2 статті 638 Цивільного кодексу України).

Оскільки сторони в належній формі не досягли згоди з усіх істотних умов договору, Верховний Суд України визнав обґрунтованим висновок судів, що попередній договір сторонами не укладено, та, відповідно, до нього не можуть бути застосовані наслідки недійсного (нікчемного) правочину та цей неукладений договір не може бути визнаний дійсним.

Отже, істотною умовою попереднього договору є строк укладання основного договору, який повинен бути зазначений у попередньому договорі.

У попередньому договорі повинні міститися умови про предмет основного договору, а також інші умови, за якими сторони вже досягли згоди, а саме: про ціну, порядок передачі об'єкта, місце та час нотаріального оформлення договору, порядок несення витрат, пов'язаних з нотаріальним посвідченням основного договору.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. № 435-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 20.09.2024).
2. Чуєва О. Попередній договір. Практичний аспект. *Юридичний Радник*. 2014. № 6(78). URL: <http://yurradnik.com.ua/stati/poperedniy-dogovir-praktichniy-aspekt/> (дата звернення: 20.09.2024).

3. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. № 436-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (дата звернення: 20.09.2024).

4. Демченко В. Особливості укладення попередніх договорів купівлі-продажу нерухомості. *LIGA.net*. 06.04.2016. URL: <https://blog.liga.net/user/vdemchenko/article/21741> (дата звернення: 20.09.2024).

5. Постанова Верховного Суду України від 18.11.2019 № 750/7467/16-ц URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/85743371> (дата звернення: 20.09.2024).

Семиренко П. Я.,
аспірант кафедри цивільно-правових дисциплін
Інституту права,
Львівський державний університет
внутрішніх справ

ВИНИКНЕННЯ ТА РОЗВИТОК ІНСТИТУТУ ЗАБУДОВИ ЧУЖОЇ ЗЕМЕЛЬНОЇ ДІЛЯНКИ (СУПЕРФІЦІЙ)

Стала динамічність розвитку цивільно-правових відносин в Україні, яка зумовлена широкою глобалізацією та прискоренням процесів розвитку суспільства у всьому світі зумовлює необхідність подальшого комплексного дослідження інституту права власності як загалом, так й інституту речових прав на чуже майно, особливим видом якого є суперфіцій, зокрема. Суперфіцій за своєю правовою суттю є видом речових прав на чуже майно, а саме – правом володіти та користуватися чужою землею для забудови. Цей правовий інститут виник приблизно в III-II ст. до н.е. у древньому Римі.

Історично, норми вказаного інституту було імплементовано із джерел римського права, а в подальшому вони набули своє втілення у Литовських статутах, актах Гетьманщини тощо. Термін *superficies* буквально означає все те, що щільно пов'язане з поверхнею землі [1, с. 305], а в юридичному тлумаченні – це речове, довгострокове, відчужуване та успадковуване право користування чужою земельною ділянкою для забудови. За загальним правилом Римської імперії все, що було пов'язане із землею належало власникові землі, тобто все, що на цій землі росло або ж було збудовано – будівлі та інші споруди, зведені на чужій землі, належали власникові земельної ділянки.

Суперфіцій виник як право забудови землі, що перебувала у публічній власності, з огляду на необхідність вирішення проблеми забезпечення людей житлом при існуючих тогочасних обмеженнях та заборонах на відчуження державних та комунальних земель у власність громадян. Це також стосувалося і вільних земель, які не були обтяжені буд-якими правами, але в той же час були обмежено оборотоздатні, в силу чого не могли бути передані у власність приватних осіб. Загальновідомими були дві підстави виникнення суперфіцію: домовленість сторін (договір); спадкування (заповіт).

Виникнення суперфіціарного права передбачало суттєве обмеження відповідних правомочностей власника, оскільки коло можливостей забудовника впритул наближається до його компетенції і майже увесь матеріальний зміст права власності переходить останньому. Так, за римським приватним правом юридичне положення суперфіціарія характеризувалося наступними рисами: 1) забудовнику належало право володіння та користування зведеною спорудою й землею з можливістю вилучення їхніх плодів та доходів, необтяжене обов'язком дотримання субстанції речі; 2) він міг вільно розпоряджатися будівлею за життя та на випадок смерті, зокрема через заставу, встановлення речових або особистих сервітутів, навіть без згоди на це власника, останній також не отримував права пріоритетної купівлі та вигоди від нового набувача.

Характеризуючи суперфіцій, слід також звернути увагу на його оплатність, тобто користування чужою земельною ділянкою відбувалося, як правило, за умови сплати відповідних платежів (ренти). Суперфіціарій зобов'язувався виплачувати ренту або щорічний податок (*solarium* або *pensio*) [2, с. 166].

Практика надання державних і муніципальних невідчужуваних земельних ділянок приватним особам під забудову визнавалася ще у республіканський період, а згодом була поширена на землі приватних власників [3, с. 378]. Сприяло цьому зміна зобов'язально – правових відносин на речово-правові відносини, які супроводжувалися особливими способами захисту, наданими претором (*interdictum de superficie*; *actio de superficie*). Суперфіцій спочатку формувався як інститут публічної оренди з усіма ознаками зобов'язальних відносин, але поступово загальні тенденції римського права зумовили його розвиток у двох основних напрямках – з публічних дані відносин перетворилися на приватно-правові, а договірне строкове користування чужою землею – на самостійний вид речових прав. Сприяло цьому збільшення попиту на міську землю, що зумовило необхідність запровадження міською

владою окремих дозволів на будівництво та оформлення права на землю. Це фактично стало передумовою для законодавчого закріплення поняття «право на забудову» в його нинішньому розумінні [4, с. 120]. Ефективним вирішенням на той час проблеми забезпечення житлом осіб, за існуючих тоді заборон на відчуження державних та муніципальних земель у власність громадян, стала поява суперфіцію. З часом такий правовий режим поширився і на право користування приватними земельними ділянками для зведення споруд іншими особами [5, с. 35].

Отже, за своїм змістом суперфіцій є правом володіти та користуватись чужою земельною ділянкою для забудови, яке може виникати на підставі договору чи заповіту. У більш широкому значенні суперфіцій є самостійним речовим правом, яке надає його володільцю можливість безпосереднього користування, володіння та розпорядження земельною ділянкою, яка не є його власністю, у чітко визначених межах задля досягнення конкретної мети (будівництва об'єктів нерухомості). Після розроблення ефективної системи користування чужою земельною ділянкою в Стародавньому Римі, її згодом без істотних змін було запозичено практично усіма європейськими державами. Такий правовий титул виявився цілком прийнятним для застосування у сучасних умовах й в Україні та знайшов своє особливе місце у ЦК України в редакції 2003 року, де йому присвячений цілий ряд статей (ст.ст. 413–417).

Отже суперфіцій, який вперше виник як правова категорія за часів Стародавнього Риму, зазнавши певних трансформацій і змін, мав великий вплив на формування сучасного українського законодавства, у якому збережено обидві відомі Стародавньому Риму форми суперфіціарних відносин: публічну та приватну.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Підпригора О. А. Римське приватне право. Академічний курс: підручник для студ. юрид. спец. вищ. навч. закладів. 3-тє вид., перероб. та доп. Київ : Ін Юре, 2001. 440 с.
2. Каложний Р. А., Вовк В. М. Римське приватне право: підруч. для вищ. навч. закл. Друге вид., переробл. Київ : «МП Леся», 2014. 240 с.
3. Справа «Джеймс та інші проти Сполученого Королівства» (Case of James and others v. the United Kingdom). URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_180#Text (дата звернення: 22.09.2024).

4. Саврук С. М. Поняття та сутність права на забудову земельної ділянки. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2010. № 12. С. 118–124. URL : http://www.nbuv.gov.ua/UJRN/bmju_2010_12_20 (дата звернення: 22.09.2024).

5. Висіцька І. Суперфіцій: правова природа, істотні умови, форма, підстави припинення. *Землепорядний вісник*. 2020. № 1. С. 35–42.

6. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 22.09.2024).

Секція: Педагогічні науки

Бурка О. М.,

кандидатка педагогічних наук, доцентка,
Національний університет «Запорізька
політехніка»

ОБҐРУНТУВАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ-ФІЗИЧНИХ ТЕРАПЕВТІВ ДО ВИКОРИСТАННЯ КЛІНІЧНИХ ІНСТРУМЕНТІВ ОЦІНКИ

Сучасний стан здоров'я населення та події останніх п'яти років в Україні зумовлюють підвищення інтересу до фахівців немедикаментозного відновлення та довготривалої підтримки задовільного стану організму. Яскравим прикладом таких спеціалістів є фізичні терапевти та їх асистенти. Ще кілька років тому вони були покликані застосовувати вже накопичені знання для виконання своїх професійних завдань, наразі до їх обов'язків вже додався творчий підхід до реабілітації: критична оцінка, швидка реакція на змінні умови, комбінована робота в мультидисциплінарній команді.

Саме тому на сучасному етапі підготовка фізичного терапевта потребує змін і більш якісного освітнього процесу на всіх рівнях навчання.

Загальновідомо, що педагогічні умови є найбільш дієвим засобом забезпечення якісної освіти. Особливо це стосується професій практичного спрямування, зокрема, галузі 22 Охорона здоров'я.

У результаті вивчення наукових джерел з питання професійної підготовки фахівців виявлено кілька спільних тверджень. Зокрема, у великій кількості праць процес підготовки будується на таких складових: зацікавлення; формування знань, умінь і навичок; квазіпрофесійні; практика; методи оцінювання [1].

Припускаємо, що, узявши за основу зазначені вище характеристики, підготовку студентів-фізичних терапевтів до використання клінічних інструментів оцінки можна здійснювати за подібною схемою.

Для забезпечення наявності зазначених п'яти складових в підготовці студентів-фізичних терапевтів до використання клінічних інструментів оцінки пропонуємо впровадити в освітній процес наступні педагогічні умови: формування теоретичних знань та практичних вмінь використання клі-

нічних інструментів оцінки; доповнення змісту фахових дисциплін взаємодією у квазіпрофесійних умовах; впровадження тьюторського супроводу в навчальний процес фізичних терапевтів.

Реалізація педагогічних умов, за авторським задумом, відбувається на основі:

- діяльнісного підходу, положення якого закладають теоретичну основу для формування мотивів; розуміння соціального значення майбутньої професії та високого рівня психоемоційного напруження та відповідальності через необхідність прийняття рішень [1].

- компетентнісного підходу, у якому результати підготовки вважаються вагомими поза системою освіти – реалізації отриманих знань і досвіду у подальшій діяльності [4].

- пояснювально-ілюстративного методу у підготовці фахівців є подання і засвоєння знань, що відбувається в системі, послідовно, в економічному режимі та ефективному темпі [3];

- репродуктивного методу для необхідності збагачення студентів знаннями і вміннями, формуванню в них навичок здійснення основних розумових операцій, розвитку творчих здібностей, розкритті перспектив професії, яку отримують [5];

- концепції проблемного навчання через необхідність формування навичок дій у нестандартних ситуаціях та швидкого реагування на умови, що змінюються [5];

- колективного способу навчання для створення специфічних умов для обміну знаннями, вміннями й досвідом між здобувачами освіти; інтенсифікації та підвищенню якості процесу пізнання та рівня зацікавленості [2].

Підготовка студентів-фізичних терапевтів має складатись з п'яти складових якісного освітнього процесу. На думку автора, складову «мотивація» можна сформулювати та підтримати за допомогою впровадження в процес підготовки аспектів діяльнісного та компетентнісного підходів; «формувані знань, умінь і навичок» – із використанням всіх зазначених наукових засад; «квазіпрофесійні методи» та «практику» – використовуючи діяльнісний, компетентнісний підходи, концепції проблемного навчання та колективного способу навчання; «критерії оцінювання» – компетентнісний підхід.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бурка О. М. Підготовка майбутніх фізичних терапевтів до використання фізкультурно-оздоровчих технологій. Запоріжжя : НУ «Запорізька політехніка», 2022. 185 с.

2. Карплюк С. О. Досвід Ривіна-Дьяченка у проектуванні методики взаємонавчання. *Вісник Житомирського державного університету. Педагогічні науки*. Житомир : ЖДУ, 2009. Вип. 43. С.121–125.

3. Козинець І. І., Трофимова О. П. Ефективність пояснювально-ілюстративного методу під час викладання дисципліни «термодинаміка» навчального плану підготовки бакалаврів спеціальності 184 гірництво. *Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки*. 2023. №1 (25). С. 34–42. DOI: 10.32342/2522-4115-2023-1-25-4

4. Царенко К. В. Розвиток професійно-педагогічної компетентності тренерів викладачів дитячо-юнацьких спортивних шкіл у процесі підвищення кваліфікації : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Запоріжжя, 2017. 284 с.

5. Чайка В. М. Основи дидактики : Навчальний посібник. Київ : Академвидав, 2011. 240 с.

Малецька Т. В.,

кандидатка педагогічних наук,

Столяр З. В.,

кандидатка педагогічних наук, доцентка,

Національний університет «Острозька академія»

УКРАЇНСЬКА МОВА ЯК ВИРАЗНИК НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ УКРАЇНЦІВ: ОСВІТНІЙ ВИМІР

Мовне питання в українській історії завжди відіграло важливу роль, адже мова як чинник ідентифікації народу доволі часто була засобом маніпуляції суспільною думкою, політичними настроями, культурними питаннями тощо. Всупереч тому, що в Конституції України чітко визначено статус української мови як єдиної державної, а тому вона є обов'язковим засобом спілкування на всій території держави під час здійснення повноважень органів державної влади і місцевого самоврядування, у публічних сферах життя [3], упродовж багатьох десятиліть (навіть після проголошення незалежності України 1991 р.) таким статусом значною мірою нехтували й часто не використовували її як засіб професійного спілкування, діловодства, провадження освітнього процесу, наукового дискурсу тощо, натомість переважала російська мова. Такий стан речей спричинив ситуацію, відповідно

до якої мову не сприймали виразником національної ідентичності, а вважали лише звичним засобом спілкування.

Питання функціонування і статусу української мови в нашій державі тривалий час були в колі зацікавлень дослідників, зокрема П. Гриценка, Л. Масенко, О. Пономаріва, І. Фаріон та ін. О. Потебня наголошував на тому, що «Слово – то не просто мовний засіб, а засада мовної свідомості нації, в якій закладено наочне та абстрактне бачення буття». Ці слова яскраво підкреслюють визначальність мови з-поміж інших виразників національної ідентичності народу.

2019 року, після багаторічних обговорень мовної ситуації, з метою подолання результатів, які спричинила багатовікова асиміляційна політика колонізаторів та окупантів, що призвела до деформацій національного мовно-культурного і мовно-інформаційного простору, було ухвалено Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної», у якому зауважено, що «повноцінне функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території держави є гарантією збереження ідентичності української нації та зміцнення державної єдності України» [1].

Тривалий період в умовах інформаційної війни українцям нав'язували думку про те, що українська мова є лише засобом спілкування, натомість витісняючи ідею української мови як чинника єднання народу й запоруки національної безпеки нашої держави. Особливого значення мовне питання набуває в часи російсько-української війни, коли ворог намагається знищити будь-які прояви українськості на території нашої держави, особливу увагу зосередивши на прицільному знищенні української мови як атрибута нашої держави й нашого етносу, а тому чітка мовна політика України, яку потрібно послідовно зреалізовувати в усіх сферах життя українців, особливо в освіті, є запорукою успішної розбудови України після перемоги в цій війні за самоідентифікацію.

У чинних нормативних документах, зокрема в Законі України «Про освіту», зафіксовано, що мовою освітнього процесу є українська мова як державна [2]. Та вивчення мовної ситуації свідчить про те, що досі трапляються випадки, коли учасники освітнього процесу (науково-педагогічні працівники, вчителі, здобувачі освіти, адміністративний персонал) порушують вимоги закону і спілкуються під час навчальних занять, уроків, а також у позаурочний час російською мовою. Формування українськомов-

ного освітнього простору є начасним питанням, оскільки саме в закладах освіти відбувається формування й виховання свідомих громадян України, майбутніх розбудовувачів української держави за умови створення сприятливих умов для їхньої самореалізації та самовизначення.

Зважаючи на ситуацію, яка складалася впродовж попередніх століть, а також реалій, у яких живемо нині, є потреба на державному рівні провадити політику, що ґрунтується на національних цінностях, що сформувався впродовж багатомілітної історії українського народу, зокрема і мовну політику, відповідно до якої є чітке усвідомлення ролі мови в процесі державотворення, державної безпеки, творення культурних цінностей, історичних і наукових здобутків, творення освітнього середовища [4]. Особливої уваги і подальших досліджень потребує питання формування у школярів, зокрема в учнів початкових класів, покоління маленьких українців, патріотизму, що заснований на повазі, розумінні цінності й державотворчого, безпекового, історичного, культурного й духовного значення української мови для нашого народу, яка є чинником самоідентифікації, культурної визначеності й етнічної приналежності. Питання функціонування української мови на території України в сучасних умовах є питанням національної безпеки, а також важливе у процесі формування патріотизму, зокрема під час провадження освітньої діяльності. Як атрибут державності, вона є беззаперечним форпостом на шляху подолання викликів, які спричинила збройна агресія РФ на території України. Чітке розуміння цього має бути в основі діяльності закладів освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про забезпечення функціонування української мови як державної: Закон України від 25 квітня 2019 р. № 2704-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text> (дата звернення: 12.08.2024).

2. Про освіту: Закон України від 5 вересня 2017 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 12.08.2024).

3. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1996. № 30, ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 12.08.2024)

4. Масенко Л. Конфлікт мов та ідентичностей у пострадянській Україні / Олександр Остапов, художнє оформлення. Київ : ТОВ «Видавництво «Кліо»», 2020. 176 с.

Сладких І. А.,
кандидатка педагогічних наук,
Харківський національний економічний
університет імені Семена Кузнеця

РОЛЬ МІЖДИСЦИПЛІНАРНОГО ПІДХОДУ У ФОРМУВАННІ ГОТОВНОСТІ СТУДЕНТІВ ДО НАВЧАННЯ В ІНФОРМАЦІЙНО-ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Умови сучасного розвитку вищої освіти надають все більшого значення міждисциплінарному підходу (МП), який сприяє формуванню готовності студентів до навчання в інформаційно-освітньому середовищі (ІОС). ІОС в університетах охоплює не тільки використання цифрових технологій, але й переосмислення освітніх процесів з урахуванням багатограних чинників взаємодії різних наукових дисциплін. В освітньому контексті МП дозволяє створювати програми навчання, що включають знання з різних галузей, формуючи у студентів цілісне бачення світу і здатність розглядати проблеми з різних точок зору. Важливість МП в сучасних університетах зумовлена необхідністю адаптації студентів до швидкозмінних умов цифрового суспільства, де кордони між окремими науками стають дедалі розмитішими. ІОС в університетах, як правило, базується на використанні різноманітних електронних ресурсів і освітніх платформ, що вимагає від студентів уміння працювати з різними видами інформації. МП дозволяє студентам засвоювати навички, які не тільки зміцнюють їхню готовність до навчання в ІОС, але й сприяють їхньому професійному розвитку. Наприклад, студентам, які вивчають гуманітарні науки, важливо розуміти основні принципи інформатики та аналізу даних, а студентам технічних спеціальностей – розвивати компетенції у галузі соціальної взаємодії та комунікації [3; 4; 7]. Готовність до навчання в ІОС включає кілька ключових компонентів: когнітивні, мотиваційні та технологічні аспекти. МП позитивно впливає на всі ці компоненти, оскільки студенти вчаться розглядати завдання з різних точок зору, що сприяє розвитку когнітивної гнучкості і творчого мислення. Ці якості особливо важливі в умовах ІОС, де від студентів вимагається активна участь у процесах пошуку, обробки та інтерпретації інформації, а також самостійність у навчанні.

Міждисциплінарні курси сприяють розвитку здатності студентів використовувати знання з різних галузей, що робить їх більш підготовленими

до вирішення завдань в умовах невизначеності, характерних для цифрового середовища. Наприклад, у межах курсів з управління проектами студенти можуть вивчати як технічні аспекти проектування, так і соціально-економічні чинники, що вимагає від них інтеграції знань з різних дисциплін і використання різних інструментів ІОС для пошуку рішень. Також важливо зазначити, що МП сприяє формуванню мотивації до навчання. Цікаві й різноманітні освітні завдання, пов'язані з різними науковими дисциплінами, пробуджують у студентів цікавість і бажання вивчати нові галузі знань. Студенти усвідомлюють практичну значущість вивчених дисциплін і бачать взаємозв'язок між теоретичними знаннями та їхнім реальним застосуванням. Це підсилює їхню мотивацію до використання ІОС як інструмента для досягнення освітніх цілей. ІОС вимагає від студентів не лише високого рівня предметних знань, але й володіння цифровими і комунікативними компетенціями. Наприклад, у процесі спільної роботи над проектом зі створення освітнього ресурсу студенти можуть поєднувати знання у галузі педагогіки, інформаційних технологій та дизайну (рис.1) [1; 2; 5; 6].

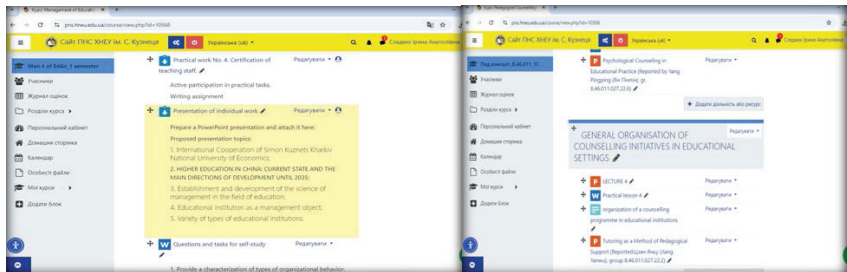

Рис. 1. Виконання презентацій магістрантами з педагогіки

Це вимагає від них використання цифрових інструментів для організації роботи, спілкування та обміну даними. При цьому вони вчаться ефективно взаємодіяти з колегами з інших галузей, розуміючи, як різні наукові підходи можуть бути інтегровані для досягнення спільного результату. Таким чином, міждисциплінарні проєкти сприяють формуванню у студентів готовності до навчання в ІОС, забезпечуючи їм необхідні навички для успішного виконання освітніх завдань у цифровому середовищі. Міждисциплінарний підхід сприяє розвитку когнітивної гнучкості, мотивації до навчання, а також цифрових і комунікативних компетенцій, що є важливими складовими успішного навчання в умовах сучасної цифровізації освіти. Інтеграція знань

із різних галузей науки дозволяє студентам краще адаптуватися до змінних умов ІОС і підвищує їхню готовність до самостійної та ефективної роботи з освітніми ресурсами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Management of educational activity, (specialty 011 – Educational, pedagogical sciences, Educational program – Pedagogy and Administration; 073 – Management, Educational Program – School Management), 1 semester. URL: <https://pns.hneu.edu.ua/course/view.php?id=10568> (accessed date: 17.09.2024).

2. Pedagogical Counselling, (specialty 011 – Educational, pedagogical science, Educational program – Pedagogy and Administration), 1 semester, URL: <https://pns.hneu.edu.ua/course/view.php?id=10306> (accessed date: 17.09.2024).

3. Sladkykh I. Development and implementation of specialized online courses on scientific research activities for higher education students. *Strategy of Quality in Industry and Education: XVIII International Conference*, June 3–6, 2024, Varna, Bulgaria. Proceedings. P. 229–237. URL: <https://nmetau.edu.ua/file/varna-2024-full-1.pdf> (accessed date: 17.09.2024).

5. Sladkykh I., Zorkot W. Generative teaching academic courses. *Information technologies: science, engineering, technology, education, health*: May 8–15, 2016, Kharkiv, Ukraine, NTU «KhPI»: Proceedings. Vol. IV, P. 366.

6. Sladkykh I. Management of educational activities of Chinese master's students in pedagogy under online learning conditions. *Bulletin of Science and Education (Series «Philology», Series «Pedagogy», Series «Sociology», Series «Culture and Art», Series «History and Archeology»)*. 2024. Issue No 6(24) P. 428–439. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/vno/issue/view/252/349> (accessed date: 17.09.2024).

7. Sladkykh I. Pedagogical consulting in educational management of online activities. *The Scientific Issues of Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University. Section: Pedagogics and Psychology*. 2024. P 13–19. URL: <https://vspu.net/nzped/index.php/nzped/issue/view/202/236> (accessed date: 17.09.2024).

8. 冯新新. 高等教育数字治理的构成要素研究. 现代教育技术. 2022;32(2):44–53 = Feng Xinxing. [A study of digital governance in higher education]. *Modern Educational Technology*. 2022. Vol. 32(2). P. 44–53. Chinese.

Секція: Психологічні науки

Протосавицька Л. С.,

кандидатка історичних наук, доцентка,
здобувачка другого (магістерського) рів-
ня вищої освіти,
спеціальності 053 «Психологія»,
Національний університет «Одеська
юридична академія»

АНАЛІЗ МЕТОДИК ДІАГНОСТИКИ РОЗУМОВИХ ЗДІБНОСТЕЙ

Невід'ємною частиною освіти є психологічна діагностика. Діти донедавна вважалися об'єктом педагогічного впливу. Врахування індивідуальних відмінностей між дітьми в процесі навчання на сьогоднішній день є однією з головних складових навчального процесу в школі. Проявом дизонтогенезу у дітей є стійкі труднощі в навчанні, а також труднощі в поведінці. Раніше аби визначити інтелектуальні можливості таких дітей та з'ясувати тип спеціальних шкіл, у яких мають навчатися такі діти, лікар-психіатр, а інколи педагог-дефектолог, керуючись своїм професійним досвідом, здійснювали діагностування інтелектуального розвитку дітей. Вони інтуїтивно добирали окремі методи і прийоми для здійснення діагностики. Після приходу в систему освіти психологічної служби відбулися значні зміни. Функціонування психолого-методико-педагогічної консультації і їх співпраця з психологічною службою сприяли витворенню потужної системи, яка здатна не лише обслуговувати окремі запити, а перейти до виявлення в різних регіонах країни дітей, що потребують різних методів корекційної допомоги в процесі розвитку та навчання. Від висновків обстеження фахівцями залежить адекватність корекційної допомоги дітям і відповідно ефективність їх розвитку та соціально-трудової адаптації.

На сьогоднішній день не існує єдиної уніфікованої на державному рівні методики обстеження дітей. Шкільні психологи, дефектологи, логопеди та інші дотичні фахівці користуються довільним дидактичним матеріалом та випадковими методиками без сталих інструкцій та інтерпретації отрима-

них результатів обстеження (даних), не завжди до уваги беруться вікові межі. Все це разом знижує якість діагностики та вибору найбільш вдалих методів і прийомів корекції.

Діагностичні завдання завжди мають відповідати віковим особливостям мислення дитини. Чим молодша дитина, тим більш пізнавальними мають бути завдання. Завдання мають будуватися на наочному матеріалі. Дитина має виконувати практичні або ж інтелектуальні дії на основі сприймання. Розумові операції і дії завжди мають здійснюватися у тісному зв'язку з такими пізнавальними процесами, як уява, уявлення, мовлення, сприймання. З огляду на це інтелектуальний розвиток включає в себе сформованість щойно перелічених психічних процесів.

Не менш важливими для успішного виконання поставлених завдань є увага, пам'ять, які пов'язані з розумовою працездатністю та ефективністю збереження інформації. Все це разом має бути дослідженим під час вивчення особливостей інтелектуального розвитку тієї чи іншої дитини.

У тесті А. Біне основним діагностичним показником є «розумовий рівень» (IQ), який відповідає віку дитини без розумових відхилень. Вчений розглядав коефіцієнт інтелектуальності як відносно стабільну протягом життя величину, що не залежить ні від умов життя, ні від навчання ні від виховання людини [2].

На основі психометричного підходу Д. Векслер [1] розробив свій тест визначення розумових здібностей, який на сьогоднішній день є найпопулярнішим.

Однак, психометричні тести не можуть визначити природні дані дитини, а також визначити можливості її подальшого розвитку. Це пов'язано з тим, що розв'язання тестових завдань передбачає певний рівень освіченості. Проте, не завжди цей рівень освіченості однаковою мірою забезпечується дітям з різних соціальних прошарків. Крім того, результати тестів дають лише формальну кількісну оцінку результатів обстеження дитини. Нерозкритими залишаються якісні особливості виконання діагностичних завдань у порівнянні з результатами дітей того ж віку.

Дефектологи ще в 70-х рр. минулого століття виявили, що деякі тести Векслера не можуть слугувати для перевірки певних відхилень розвитку. Так, вербальні субтести не мають диференційно-діагностичної цінності.

Розуміючи недосконалість тестування, вітчизняні та закордонні психологи працюють над створенням інших діагностичних методик. Так,

до прикладу, Е. Хейссерман розробила з метою діагностики відхилень метод «педагогічної оцінки» дитини. Особливістю методу є якісний аналіз процесу виконання завдань дитиною, а не його результату. Розроблені Е. Хейссерман критерії оцінок дій дитини дозволяють як констатувати якість виконаних завдань, так і зробити структурний аналіз недоліків психологічної діяльності, а також причин, які обумовили її недостатню ефективність. Даний метод дозволяє здійснити прогноз розвитку дитини. Проте цей метод має обмеження. Він використовується в умовах суворо систематизованого психолого-педагогічного експерименту і вимагає багато часу.

На сьогоднішній день психологи і дефектологи продовжують користуватися стимульним матеріалом безсистемно. Успішність діагностування досить часто залежить від винахідливості користувачів. Розробка діагностичних експрес-методик залишається дуже актуальною.

З огляду на вищевикладене, підсумуємо, що зараз існує дуже багато різних методик дослідження і аналізу інтелектуальних здібностей. Всі вони різні і мають як свої плюси, так і недоліки. Актуальним залишається розробка та використання методики, яка б дозволила не лише визначити рівень інтелектуального розвитку та виявити рівень відхилень, а й з'ясувати причини відхилень та здійснити прогноз подальшого розвитку. Такі спроби були зроблені З. Калмиковою, Н. Стадненко, Т. Ілляшенко, А. Обухівською [2]. Наразі розроблені ними методики найбільш повно відповідають поставленим умовам діагностики інтелектуальних здібностей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Тест Векслера URL: https://psylab.org.ua/tools_%D0%A2%D0%B5%D1%81%D1%82_%D0%92%D0%B5%D0%BA%D1%81%D0%BB%D0%B5%D1%80%D0%B0 (дата звернення: 15.09.2024).

2. Стадненко Н. М., Ілляшенко Т. Д., Обухівська А. Г. Методика діагностики відхилень в інтелектуальному розвитку молодших школярів. Кам'янець-Подільський: Видавець ПП Зволейко Д. Г., 2006. 36 с. URL: <https://drive.google.com/drive/folders/0B4Sz5l66C1yxTXAtalBHUIBYVDQ?resourcekey=0-saLbo9FBMBUEB2ybCw5A5Q> https://psylab.org.ua/tools_%D0%A2%D0%B5%D1%81%D1%82_%D0%92%D0%B5%D0%BA%D1%81%D0%BB%D0%B5%D1%80%D0%B0 (дата звернення: 15.09.2024).

Sviridova K.,

A student of the State University of Trade

and

Economics, Faculty of Economics,

Management and Psychology, Kyiv

THE ROLE OF SOCIAL NETWORKS IN HUMAN LIFE: ADVANTAGES AND DISADVANTAGES

In the 21st century, information and communication technologies have developed and significantly influenced social reality. Social networks have become an integral part of many people's lives, they are present in almost all spheres of life, and their influence is multifaceted. Today, they provide us with easy access to news and an unlimited amount of information to study and work. They allow you to communicate with people from all over the world, regardless of distance and geographical location, are a tool for creating advertising and promoting brands on the Internet. The virtual world of social networks gives young people the freedom to express their emotions, feelings and thoughts and helps them overcome conflicts that arise in real life, family relationships and communication with peers [2].

Social networks have become a powerful tool for influencing society. They allow politicians and activists to communicate directly with voters and supporters, spread their views and programs, organize actions and protests, and can be used for manipulation and propaganda. Since social networks are accessible to everyone, they become a platform for discussing political issues and shaping public opinion [3].

Despite a large number of positive features, social networks can have a negative impact on the psychological health and well-being of users. A clear example of this is cyberbullying. Some researchers define it as a social problem involving harassment, intimidation, bullying, and gratuitous aggression carried out through the use of digital devices by a person or group against another person (the victim) [1]. Such activities can have a profound effect on the victim of cyberbullying and lead to irreversible psychological and emotional consequences, causing anxiety and contributing to the development of disorders such as depression and even suicide.

Similar to gambling or addiction to nicotine or alcohol, the use of social networks can cause psychological dependence, which is a serious problem today

and is becoming more common in the modern world due to the development of technology and the availability of the Internet. Social media platforms are designed to grab our attention, keep us online and keep us constantly checking our screen for updates.

So, we can say that social networks are quite a controversial topic. They provide us with opportunities to develop, communicate and share ideas, but they also require caution and common sense. The way to positive use of social networks lies in the ability to use them in a balanced way, choose reliable sources of information, protect your privacy and find time for offline communication and real connections with others.

REFERENCES

1. Bedan V. B. Problema kiberbulinhu u molodizhnomu seredovysshchi: Teoretychnyi analiz. *Dniprovskiyi naukovyi chasopys publichnoho upravlinnia, psykholohii, prava*. 2022. № 1. S. 42–47. DOI <https://doi.org/10.51547/ppp.dp.ua/2022.1.6>
2. Hrechanovska O. V., Mehem O. M., Potapiuk L. M. Vplyv sotsialnykh merezh na psykholohichnyi stan ta samootsinku ukrainskoi molodi. *Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernadskoho. Seriya: Psykholohiia*. 2023. Tom 34 (73), №4. S. 60–66. DOI <https://doi.org/10.32782/2709–3093/2023.4/11>
3. Valkovskyi B. Yak sotsialni merezhi vplyvaiut na suspilstvo ta biznes. *In Project*. URL: <https://inproject.org/vplyv-soczialnuh-merezh-na-suspilstvo-i-biznes/> (accessed date: 15.09.2024).

Секція: Політичні науки

Бондарєв А. В.,

аспірант, викладач-стажист
Сумський державний університет

ПОГЛЯДИ ВАСИЛЯ ПОДОЛИНСЬКОГО НА ІДЕЮ САМОСТІЙНОСТІ РУСИНІВ

Революційні події в Австрійській імперії 1948–1949 супроводжувалися народно-визвольними рухами. У мешканців території сучасної України, які ідентифікували себе скоріше як русини або галичани, склалися напружені стосунки з іншими етнічними групами та народами, які населяли Східну частину імперії. Греко-католицька церква з її східним обрядом відіграла вирішальну роль у збереженні ідентичності українського населення Галичини у час польського панування, що було необхідною передумовою «національного відродження» [1]. Прикладом самостійницького погляду на подальший розвиток Західної України для цього часу є текст «Слово перестороги», який написав греко-католицький священник, публіцист та історик Василь Іванович Подолинський. У ньому він обґрунтовував права русинів на самостійність у контексті визвольних рухів слов'янських народів. На його думку «русини», які проживали на території Галичини, мали природне право на самостійність в межах даної території.

В. Подолинський у рамках дискурсу, заданого Головною Руською Радою погоджується, що саме самостійність дозволить русинам реалізувати свої інтереси повною мірою: «...я переконаний як розумом, так і досвідом, що ні безумовне ополячення, ні безумовне обрусинення не втримаються, бо [вони] пахнуть абсолютизмом, а це значить, що наше повне надії існування замінить давній стан...» [2]. Тобто, автор наголошує на важливості цінностей свободи та самостійності для народу. Обґрунтовує він цю позицію негативним ставленням русинів до інших народів. Особливо це стосується селян, які становили більшість серед тогочасних русинів та їх відношення до поляків, які на той час були найбільшою етнічною групою у містах Галичини: «...у руських селян ненависть і презирство до польського імені дійшли так далеко, що вони вважають ворогом навіть кожного селянина, який хоч раз в жит-

ті проявив бажання погодити їх з поляками. Нарешті, кожен визнає, що необхідно обов'язково прислухатися до громадської думки, а не діяти всупереч їй» [2]. Зважаючи на історичний контекст, у руських селян поляки асоціювалися з панівною групою, яка обмежувала їх свободу.

Водночас Василь Іванович об'єктивно розуміє актуальний стан громадянської свідомості серед населення. Тому він і робить акценти на просвітницькій діяльності інтелігенції в ті часи для побудови сталої комунікації з народом, який «..має свої постійні принципи – принципи темноти і баламутства. З цього його не витягне жодне короточасне уривчасте навчання, а з цього очистить лише багаторічне систематичне дбайливе виховання молоді під впливом національного і ліберального уряду, коли виростуть його [народу] внуки, бо нинішнє покоління, просякнуте гріхом антисоціалізму...» [2]. Тут логіка Подолинського є тотожною програмі ГРР, яка у своїх відозвах також вказувала на важливість освіти населення.

Загалом текст базується на основних позиціях примордіалізму. Автор пов'язує діяльність предків з прагненнями сучасників. Для нього самостійність русинів – об'єктивний факт, і заперечувати це не є доцільним. Так він пише: «Руського імені та руської мови не змінить ніхто, бо матиме справу з русинами. Навіщо ж даремно наражатися на сором та глум? Це фанатизм, мої панове, фанатизм називати руську мову провінціалізмом, жаргоном або й, простіше кажучи, називати безправним, тобто непривілейованим польським белькотом, а це – велике нахабство!...» [2].

Водночас в тексті можна знайти й елементи конструктивізму. Так, автор об'єктивно вказує на важливість польського чинника та потребу у створенні нової ідентичності для ефективної реалізації інтересів в рамках народних протистоянь. «Русини» не мали досвіду самостійного політичного існування. Через це «...їхні прагнення були невиразні і не переростали в політичні стремління. Лише недавно [ці прагнення] розбудили у них поляки, які намагаючись повернути свою національну втрату, вимагали від русинів допомоги і почали напоювати їх духом руського патріотизму, бо кращі з них дуже добре розуміли, що коли русин вільним буде, то здобуде волю та щастя також поляк. Вони зрозуміли дуже добре, що край може бути могутнім тільки тоді, коли має у своїх кордонах якнайбільше мешканців, готових добровільно боронити їх в кожному випадку, а мешканці краю будуть готові добровільно, без примусу захищати край лише тоді, коли з втратою вітчизни вони втрачають і своє духовне та матеріальне буття» [2]. Тому В. По-

долинський звертається до поляків з пропозицією припинити протистояння з українцями.

В. Подолинський, як представник тогочасної інтелігенції, чітко сформулював потребу русинів у політичній самостійності, що дозволило б реалізувати їхні інтереси у межах Австрійської імперії. Його праця «Слово перестороги» відобразила не тільки прагнення русинів до самостійності, але й складні міжетнічні стосунки, особливо з польською спільнотою, яка домінувала в містах Галичини. Василь Іванович наголошував на необхідності просвітництва та виховання нового покоління русинів для зміцнення їхньої суспільної згуртованості. Загалом, погляди Василя Подолинського є релевантним джерелом для розуміння процесу становлення русинської ідентичності та боротьби за права в умовах революційних змін у Європі середини XIX століття.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Турій О. «Українська ідея» в Галичині в середині XIX століття. URL: https://www.academia.edu/9076887/Олег_ТУРІЙ (дата звернення: 19.09.2024).

2. Подолинський В. Слово перестороги. URL: <http://litopys.org.ua/perestor/sloworus.htm> (дата звернення: 19.09.2024).

Гербут Н. А.,

кандидатка політичних наук, доцентка,
Київський національний університет
будівництва і архітектури

НАЦІОНАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ У КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ: ВИКЛИКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Посилення процесів глобалізації та регіональної інтеграції актуалізує проблематику збереження національної ідентичності, яка має комплексну природу, що відображається в різноманітності теоретичних концепцій.

Е. Сміт виокремлює наступні ключові характеристики національної ідентичності: історична територія, або рідний край; спільні міфи та історична пам'ять; спільна культура; єдині юридичні права та обов'язки для всіх

членів; спільна економіка з можливістю пересуватись у межах національної території [1, с. 12].

У сучасному світі національна ідентичність відіграє ключову роль у політичній сфері. Вона не обмежується лише визначенням громадянства, а й формує фундамент для обґрунтування політичних цілей та правових норм, що безпосередньо впливають на повсякденне життя кожного індивіда. Більше того, концепції нації та національної ідентичності стали єдиним загальноприйнятим джерелом легітимності на міжнародній арені. Ці поняття визначають правомірність існування державних систем у регіональному, континентальному та глобальному масштабах [1, с. 149].

В епоху посиленої глобалізації виникають сумніви щодо майбутньої ролі націй. Це зумовлено низкою факторів: стиранням меж між етнічними групами, всеохоплюючим впливом глобальної інформаційно-комунікативної інфраструктури та поглибленням міждержавної інтеграції. Однак Е. Сміт виявив суперечливу тенденцію: одночасне посилення глобалізаційних процесів та етнічного націоналізму [2, с. 16]. Процес глобалізації спричинив низку неоднозначних ефектів, серед яких два ключові фактори стимулюють зростання популізму: перший – це економічна нестабільність, що виникає через диспропорції у розподілі прибутків; другий – культурна вразливість, яка значною мірою зумовлена міграційними процесами. Як наслідок, це створює сприятливе підґрунтя для виникнення та поширення популістських настроїв, особливо в контексті національного питання [3, с. 4005].

Що стосується української національної ідентичності, то її слід розглядати не лише в контексті глобалізації, але й євроінтеграційних процесів, які передбачають прийняття Україною спільних цінностей та норм.

Необхідно зазначити, що економічна та політична інтеграція не обов'язково спричиняє втрату культурної самобутності. Національна та європейська ідентичності співіснують у свідомості багатьох європейців, проте, як показують соціологічні опитування, вони насамперед ідентифікують себе зі своєю нацією, а вже потім з Європою, що можна охарактеризувати як інклюзивний націоналізм [4, с. 42–47]. Загалом 56% громадян ЄС вважають себе європейцями. Існує також категорія громадян (14%), які визнають приналежність виключно до своєї нації [5]; це явище називають ексклюзивним націоналізмом [4, с. 48]. Соціологічні дослідження виявляють і третю категорію, яка складає 10% дорослого населення ЄС: люди, які ідентифікують себе лише з Європою та ЄС [5].

Отже, хоча значна частина громадян ЄС відчувають подвійну приналежність – до національної та європейської спільнот одночасно, коли постає

питання про делегування суверенних повноважень від національних держав до Європейського Союзу, націоналістичні настрої суттєво впливають на прийняття рішень завдяки своїй потужній емоційній складовій. Наявність спільних демократичних цінностей не вирішують питання слабкості європейської ідентичності [4]. З одного боку, це є проблемою, яку намагаються подолати політики-євроінтегратори, а з іншого – запорукою збереження національної ідентичності у разі вступу України до ЄС.

Тим не менш, процеси глобалізації та євроінтеграції зумовлюють наступні виклики для України в майбутньому:

- збереження української мови в умовах домінування англійської як мови міжнародного спілкування;
- захист національної культури від надмірного впливу масової культури;
- збереження традиційних цінностей у контексті глобальних культурних трендів;
- балансування між європейськими цінностями та збереженням національних традицій;
- адаптація законодавства та соціальних норм до європейських стандартів без втрати національної специфіки;
- формування ідентичності «українця/українки-європеєця/європеєйки».

Збереження національної ідентичності в умовах глобалізації та євроінтеграції – це складний, але необхідний процес для України. Ключ до успіху полягає в знаходженні балансу між відкритістю до нового та збереженням власної культури. Україна має унікальну можливість створити модель національної ідентичності, яка буде органічно поєднувати в собі європейські цінності та українську самобутність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Сміт Е. Д. Національна ідентичність. Київ : Основи, 1994. 224 с.
3. Сміт Е. Нації та націоналізм у глобальну епоху. Київ : Ніка-Центр, 2006. 320 с.
4. Balian A. Considerations of Globalization, Populism, and National Identity.
1. *International journal of social science and human research*. 2022. Vol. 5 (9). P. 4003–4014.
5. Risse-Kappen T. A Community of Europeans? Transnational Identities and Public Spheres. Ithaca [N. Y.] : Cornell University Press, 2010. xiii, 287 p.
6. Values and identities of EU citizen. Report 2021. URL: <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2230> (accessed date: 5.09.2024).

Слова Т. А.,
кандидатка політичних наук, доцентка,
докторантка за спеціальністю 052
Політологія,
Волинський національний університет
ім. Лесі Українки

ВИКОРИСТАННЯ СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ ДЛЯ ДОСЯГНЕННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ УКРАЇНИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Для досягнення національних інтересів України на сучасному етапі використання стратегічних комунікацій є надзвичайно важливим і ефективним інструментом. Україна, знаходячись у складних геополітичних умовах, де зустрічаються виклики та загрози з боку Росії та інших акторів, має активно використовувати комунікаційні стратегії для підтримки своїх національних інтересів.

Концепція стратегічних комунікацій, особливо актуальна в галузі міжнародної безпеки, описує використання інформаційних операцій, таких як електронна боротьба, операції в комп'ютерних мережах та військова операція, як засобу впливу на інших учасників стратегічної взаємодії, з метою забезпечення стратегічної перемоги. У світлі такого розвитку подій, стратегічні комунікації допомагають міжнародним акторам визначати ясну стратегічну перспективу та підвищувати ефективність вдосконалення та формування нових мереж міжнародної взаємодії. Це відкриває нові можливості для досягнення національних цілей та захисту національних інтересів.

Походження терміну «стратегічні комунікації» пов'язують з різними особистостями та інституціями. За однією з версій, він запропонований у 2001 році В. Вітто, головою Оборонної наукової ради (федерального консультативного комітету для надання незалежних консультацій міністрові оборони США), за керівництва якого у 2008 році вийшла загальна оцінка стратегічних комунікацій, де він висловив думку [1], що складні стратегічні комунікації можуть визначати порядок денний і створювати контекст, який сприятиме досягненню політичних, економічних та військових цілей [3]. За іншою версією у 2004 році Оборонна наукова рада Міністерства оборони США підготувала новий звіт «Заключний звіт Оперативної групи Оборонної наукової ради зі стратегічних комунікацій». У ньому стратегічні комуніка-

ції – це «багатоманіття інструментів, що використовуються державою для генерування розуміння глобальних відносин та культур, залучення в діалог ідей між людьми та інституціями, консультування осіб, які приймають рішення, дипломатів та військових лідерів щодо того, які наслідки для суспільної думки матимуть політичні рішення та впливу на відношення та поведінку за допомогою комунікативних стратегій» [2, с. 12].

Перш за все, стратегічні комунікації дозволяють Україні ефективно висвітлювати свої позиції та цілі на міжнародній арені. Це включає інформаційну підтримку для союзників і партнерів, роз'яснення глобальним спільнотам про те, що робиться в Україні для захисту суверенітету та територіальної цілісності. По-друге, стратегічні комунікації допомагають управляти іміджем України як сучасної демократичної держави, що розвивається. Це важливо для залучення іноземних інвестицій, підтримки туризму та розвитку міжнародного культурного обміну. По-третє, стратегічні комунікації дозволяють підвищити усвідомленість громадян про важливі національні питання, включаючи реформи, безпеку та соціально-економічний розвиток. Через ефективне взаємодію з масмедіа та соціальними мережами, уряд може забезпечити належну інформаційну базу для громадян про свої дії та досягнення.

Зокрема, в умовах гібридної війни з Росією Україна активно використовує стратегічні комунікації для протидії дезінформації та пропаганді, які спрямовані проти неї. Це включає розкриття фальшивих інформаційних кампаній та активну комунікацію з міжнародними партнерами для спільного контролю над інформаційним простором.

Отже, стратегічні комунікації не лише зміцнюють міжнародну позицію України, а й сприяють її внутрішньому розвитку та стабільності. Цей підхід є ключовим у сучасному глобалізованому світі, де суспільність і держава взаємодіють через мережу інформаційних зв'язків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. International and National Security: Politics, Information, Ecology, Economy: collective monograph / ed. by A. Mytko. Lutsk: МРВР «Hordon», 2018. 320 p.
2. Дубов Д. В. Стратегічні комунікації: проблеми концептуалізації та практичної реалізації. *Стратегічні пріоритети. Серія : Політика*. 2016. №4 (41), С. 9–23.
3. Стратегічні комунікації для безпекових і державних інституцій: практичний посібник / Л. Компанцева, О. Заруба, С. Череватий, О. Акульшин; за заг. ред. О. Давліканової, Л. Компанцевої. Київ : ТОВ «ВІСТКА», 2022. 278 с.

SWOT-АНАЛІЗ ФОРМУВАННЯ БРЕНДУ «УКРАЇНА»

SWOT-аналіз – це один зі способів аналізу внутрішніх та зовнішніх факторів, які впливають на роботу та розвиток компанії. SWOT аналіз дає чітке розуміння ситуації та вказує напрямок для розвитку, допомагає звести до мінімуму ризик невдачі.

Формування національного бренду України є ключовим аспектом сучасної публічної дипломатії та економічного розвитку [1; 2]. У світі, де національні бренди стають важливими активами для залучення інвестицій, розвитку туризму та підтримки міжнародного іміджу, Україна має унікальну можливість сформувати свій власний, впізнаваний бренд. SWOT-аналіз допоможе оцінити сильні та слабкі сторони країни, а також виявити можливості та загрози, що впливають на цей процес.

Сильні сторони (Strengths)

1. *Багата культурна спадщина.* Україна має глибоку історію, багату культуру, традиції та надзвичайно різноманітну культурну спадщину, яку можна використовувати для просування свого національного бренду. Історичні пам'ятки, музика, народне мистецтво та кухня викликають інтерес у туристів і формують унікальну ідентичність країни на міжнародній арені.

2. *Прагнення до демократії та європейської інтеграції.* Політичні та соціальні зміни, що відбулися після Революції Гідності, продемонстрували міжнародній спільноті бажання українців будувати демократичне, європейське суспільство. Цей курс може бути основою для формування позитивного іміджу країни.

3. *Лідерство у сфері IT та креативної індустрії.* Україна стала важливим гравцем на міжнародному ринку інформаційних технологій, відомим своїми інженерами, програмістами та стартапами. Креативні індустрії, такі як дизайн, кіно, музика, можуть стати основними елементами бренду «Україна» як інноваційної, прогресивної країни.

Слабкі сторони (Weaknesses)

1. *Політична нестабільність та корупція.* Хоча Україна зробила значні кроки до реформування, політична нестабільність та проблеми з коруп-

цією залишаються основними викликами для формування позитивного бренду. Ці проблеми часто дискредитують зусилля країни на міжнародній арені.

2. *Недостатній розвиток туристичної інфраструктури.* Незважаючи на величезний туристичний потенціал, інфраструктура в Україні часто залишається недосконалою, що ускладнює приваблення іноземних туристів. Це може заважати ефективному використанню культурної та природної спадщини в рамках національного бренду.

3. *Дезінформація та негативні стереотипи.* Вплив російської пропаганди та дезінформації створює у міжнародній спільноті викривлене уявлення про Україну, що ускладнює розвиток національного бренду. Негативні стереотипи щодо економічної ситуації, війни на сході та інших аспектів можуть перешкоджати формуванню позитивного іміджу.

Можливості (Opportunities)

1. *Європейська інтеграція та міжнародна підтримка.* Україна має можливість активізувати процес європейської інтеграції та використовувати міжнародну підтримку для розвитку бренду як частини європейської спільноти. Підтримка від країн ЄС і міжнародних організацій може допомогти зміцнити позиції України на світовій арені.

2. *Розвиток зеленого туризму та екологічних ініціатив.* Україна володіє значними природними ресурсами та унікальними ландшафтами, які можна використовувати для розвитку екологічного та сільського туризму. Це може стати важливою частиною національного бренду, спрямованого на просування екологічних ініціатив та сталого розвитку.

3. *М'яка сила та культурна дипломатія.* Використання культурної дипломатії, освіти, мистецтва та спорту як інструментів м'якої сили може допомогти Україні створювати позитивний імідж і налагоджувати міжнародні зв'язки. Збільшення культурних обмінів, підтримка українських митців та спортсменів може посилити вплив на міжнародній арені.

Загрози (Threats)

1. *Тривала війна та геополітична нестабільність.* Конфлікт з Росією та загроза ескалації воєнних дій залишаються основними викликами для формування стабільного національного бренду. Нестабільність у регіоні та загрози безпеці можуть відлякувати інвесторів і туристів, що негативно впливає на імідж країни.

2. *Глобальна економічна нестабільність.* Світова економічна нестабільність, зокрема вплив пандемії COVID-19, інфляції та економічних криз,

може ускладнювати інвестиції в розвиток національного бренду та зменшувати зацікавленість у співпраці з Україною.

3. *Конкуренція з боку інших країн.* Україна стикається з конкуренцією з боку інших держав, що прагнуть покращити свої позиції на міжнародній арені. Інші країни активно інвестують у свої національні бренди, що створює виклик для України в процесі завоювання свого місця у світі.

Отже, SWOT-аналіз показує, що формування бренду «Україна» має значний потенціал, але водночас стикається з численними викликами. Щоб успішно просувати національний бренд, Україна повинна зосередитися на своїх сильних сторонах, таких як культурна спадщина, інновації та європейська інтеграція, водночас активно боротися з корупцією, політичною нестабільністю та дезінформацією. Ефективна стратегія розвитку бренду може допомогти Україні зміцнити свою міжнародну репутацію, залучити інвестиції та туристів, а також сприяти інтеграції у світову спільноту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Мельник О. Г., Радченко Я. П. Формування національного бренду України в міжнародній діяльності. *Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку*. 2023. №2 (9). С. 297–304.
2. Смачило Т. В., Олеха Д. І Формування національного бренду України. *Young Scientist. Економічні науки*. 2016. №4 (31). С. 209–212.

Шпаченко Я. Б.,

аспірант відділу міжгалузевих і порівняльних правових досліджень
Інституту держави і права
імені В. М. Корецького НАН України

ІНСТИТУТ ЕТНОКУЛЬТУРНОЇ АВТОНОМІЇ: ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ В УКРАЇНІ

Етнокультурна (національно-культурна) автономія є сучасною формою «самовизначення представників національних меншин, модель реалізації ними свого права на вільний етнокультурний розвиток» [1, с. 347]. Вона ґрунтується на екстериторіальних засадах, не має прив'язки до адміністративно-територіального поділу держави, що важливо для запобігання сепа-

ратизму. Етнокультурна автономія розширює можливості впливу етнічних спільнот на культурну сферу, однак не лише на неї, адже це ще й інструмент лобювання, адвокації широкого спектра інтересів національних меншин, етноспільнот. Фактично така автономія є способом зробити голос меншин більш почутим.

Досвід багатьох держав Європи (Естонія, Словенія, Фінляндія та ін.) з більшою чи меншою результативністю демонструє, що етнокультурна автономія як політико-правовий інститут здатна виступати інструментом гарантування прав національних меншин, запобіжником дезінтеграційним процесам у поліетнічних державах. Це уже апробований інструмент демократичної етнополітики. Однак в Україні фіксується нерозуміння суті етнокультурної автономії, її призначення як екстериторіального політико-правового інституту захисту прав етноспільнот. Помилково ототожнюється етнотериторіальна та етнокультурна форми автономії [7, с. 451]. На законодавчому рівні в Україні поняття «етнокультурна автономія» не закріплене; воно циркулює в основному в етнополітологічному дискурсі зусиллями, найперше, дослідників Інституту держави та права імені В. М. Корецького НАН України.

При цьому в Україні інститут етнокультурної автономії має великий потенціал [3, с. 5], бо не загрожує цілісності держави, сприяє переформатуванню територіальних вимог національних меншин в етнокультурну площину. За таким форматом взаємин між поліетнічними державами та національними меншинами вбачається майбутнє, бо він не несе ризику проголошення етнотериторіальної автономії. При цьому такий тип автономії сприяє збереженню ідентичності, розвитку своєї самобутності етноспільнот. Такі можливості ще більш важливі для тих національних меншин, які проживають не компактно, а розсосереджені територією держави. Власне для тих національних меншин України, які через російську агресію вимушено змінили місця проживання з відносно компактних на усю територію держави, можливості інституту етнокультурної автономії можуть набути особливого значення.

На попередніх етапах державотворення Україна мала позитивний досвід виваженого ставлення до політико-правового захисту національних меншин. Так, в УНР політичні лідери розуміли, що ігнорування прав етноспільнот загрожує загостренням етнічних конфліктів, а відтак може стати причиною дезінтеграції. Конституція УНР (Статут про державний устрій, права і вольности УНР [4]) містила розділ (VII. Національні Союзи) про інститут етно-

культурної автономії, процедуру його формування, особливості функціонування. Нині ж «законодавство про національні меншини в окремих аспектах поступається демократичним спробам забезпечити реалізацію прав всіх національностей під час національно-визвольних змагань 1917–1918 років» [5, с. 11].

В Україні питання етнокультурної (національно-культурної) автономії на законодавчому рівні тривалий час (1992–2022 рр.) мало декларативний характер. Мова про ст. 6 Закону України «Про національні меншини України 1992 р. (втратив чинність). Цей політико-правовий механізм не працював. Норма про національно-культурну автономію не була поглиблена, деталізована в інших актах, щоб національні меншини могли скористатися правом на формування такої автономії. Без законодавчого закріплення процедури формування органів етнокультурної (національно-культурної) автономії цей інститут захисту прав національних меншин залишився декларативним. У відповідь на таку ситуацію упродовж 2000-х рр. вітчизняні юристи-конституціоналісти та етнополітологи неодноразово відзначали доцільність прийняття окремого нормативно-правового акта про національно-культурну автономію. Однак усі законотворчі ініціативи завершувалися на рівні законопроектів.

У чинному Законі України «Про національні меншини (спільноти) України» слово «автономія» та похідні від нього ужиті (окрім назви Автономна Республіка Крим) лише при визначенні принципів державної політики у сфері національних меншин (спільнот): «запобігання міжетнічним конфліктам, використанню національних меншин (спільнот) іншими державами для автономізації регіонів їх проживання та дезінтеграції України» (ст. 13. ч. 2, п. 9) [6]. Поняття «етнокультурний» чи похідні відсутні в тексті цього закону. Фактично українські законодавці проігнорували потенціал етнокультурної автономії як одного з найкращих механізмів задоволення етнокультурних потреб національних меншин.

За нашою оцінкою, нині вкрай важливо привертати увагу до конструктивного потенціалу етнокультурної автономії як політико-правового інституту демократичної етнополітики, який: 1) безпечний для територіальної цілісності України; 2) уже показав в інших країнах свою ефективність для задоволення прав етноспільнот; 3) узгоджується з реалізацією євроінтеграційної перспективи України. Етнокультурна автономія здатна запобігати політизації етнічності, дезінтеграційним тенденціям у середовищі національних меншин.

Національні меншини в Україні мають отримати право створювати етнокультурну (екстериторіальну) автономію задля більш ефективного розв'язання питань збереження та розвитку етнокультурної самобутності. Важливо, щоб законодавство з проблем етнополітики позбулося декларативності, набуло конкретики, чіткості визначення інструментів, механізмів збереження національними меншинами самобутності в межах поліетнічної держави. Це сприятиме підвищенню рівня «самоорганізації національних меншин, дозволить переспрямувати етнотериторіальні вимоги в етнокультурні, сприятиме гармонізації етнонаціональних відносин та міжетнічній згоді в Україні, консолідації українського суспільства в політичну націю на основі спільного громадянства» [2, с. 51].

Наголосимо, що в Україні необхідно не лише працювати над лобіюванням інституціоналізації етнокультурної автономії, а й в площині політико-правової культури, цінностей. Важливо сформувати позитивне сприйняття етнокультурної автономії як такої, що базується на екстериторіальних заходах; не змінює адміністративно-територіальний поділ держави і є інструментом запобігання та протидії відцентровим тенденціям.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Верменич Я. Національно-культурна автономія. *Енциклопедія історії України*: у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (гол.) та ін.; Інститут історії України НАН України. Київ : Наукова думка, 2010. Т. 7. С. 347.
2. Дудченко В., Цуркан-Сайфуліна Ю., Вітман К., Кресіна І., Кресін О. Стратегічні орієнтири етнонаціональної політики України: політико-правові аспекти. *Вісник НАПрН України*. 2021. №28 (4). С. 51–61.
3. Етнокультурна автономія як інститут забезпечення прав національних меншин: світовий досвід і Україна: наукова записка / І. Кресіна, В. Явір, М. Ходаківський. Київ : Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2018. 120 с.
4. Конституції і конституційні акти України. Історія і сучасність. Київ : Юридична думка, 2011. С. 41–49.
5. Кресіна І., Явір В. Етнокультурна автономія як механізм протидії етнополітичним претензіям Угорщини. *Держава і право. Серія: Політичні науки*. 2018. №81. С. 3–15.
6. Про національні меншини (спільноти) України: Закон України. *Голос України*. 2022. 31 груд. №267.
7. Явір В. Концептуально-політичні та правові засади етнокультурної автономії як механізму протидії етнополітичній дезінтеграції України. *Правова держава*. 2019. №30. С. 450–458.

Секція: Державне управління

Проць Р. Р.,

кандидат сільськогосподарських наук,
Державний університет «Житомирська
політехніка»

ВПЛИВ РЕГУЛЮЮЧИХ ЗАСАД НА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКОВОГО РОЗВИТКУ АЛЬТЕРНАТИВНИХ ДЖЕРЕЛ ЕНЕРГІЇ

Вплив регулюючих засад на розвиток альтернативних джерел енергії є визначальним у контексті глобальних зусиль щодо зменшення використання викопного палива та переходу до сталої енергетики. Політика у цій сфері впливає на рішення інвесторів, виробничі стратегії компаній та вибір споживачів. Перше і головне, правильно сформульовані регулятивні заходи можуть забезпечити стимули для інвестицій у відновлювані джерела енергії, включаючи сонячну, вітрову та гідроенергетику. Це може бути реалізовано через податкові пільги, прямі субсидії, а також гарантії викупу енергії за фіксованими тарифами, які забезпечують передбачуваність доходів для проєктів відновлюваної енергетики. Другий аспект, на який впливають регулюючі засади, це технічні стандарти і норми. Встановлення вимог до ефективності обладнання, безпеки експлуатації та впливу на довкілля сприяє не тільки покращенню якості нових технологій, але й зменшенню екологічного впливу від їх використання. Наприклад, строгі екологічні стандарти можуть спонукати виробників сонячних панелей до мінімізації використання шкідливих матеріалів та зниження відходів виробництва. Третій фактор – це розробка і впровадження правил ринкової конкуренції, що забезпечують рівні умови для всіх учасників ринку. Зокрема, це стосується доступу до енергетичних мереж та ринків. Якщо традиційні енергетичні компанії мають перевагу в доступі до інфраструктури, нові гравці у сфері альтернативної енергетики можуть зіткнутися з труднощами. Регулятивні органи, регулюючи цей доступ, сприяють справедливій конкуренції, що є ключовим для залучення інвестицій і інновацій у відновлювані джерела енергії.

Четвертий момент пов'язаний зі впровадженням інформаційних кампаній та освітніх програм, які підвищують обізнаність громадськості та споживачів про переваги альтернативних джерел енергії. Регулятори можуть використо-

увати ці інструменти для формування ставлення та підтримки політик, що сприяють розширенню використання відновлюваної енергії. Прикладом може служити розвиток програм, які спрощують установку домашніх сонячних панелей або використання енергії вітру на особистих ділянках [1–3].

При цьому, зазначимо, що регіональні регулятивні рамки можуть бути налаштовані таким чином, щоб враховувати місцеві особливості та потреби, забезпечуючи тим самим більш ефективний вплив на розвиток альтернативної енергії. Це також допомагає зміцнити соціальну підтримку та зменшити можливі конфлікти, пов'язані з впровадженням нових технологій.

На завершення необхідно зазначити роль міжнародного співробітництва у формуванні регулятивних засад. Глобальні домовленості та стандарти сприяють гармонізації політики і норм, що полегшує транснаціональні інвестиції та розподіл технологій. Забезпечення єдності умов та стандартів може великою мірою вплинути на прискорення переходу до сталої енергетики на глобальному рівні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Мхітарян Н. М., Кудря С. О., Яценко Л. В., Шинкаренко Л. Я., Будько В. І. Перспективи використання водню у відновлюваній енергетиці. *Відновлювана енергетика*. 2008. № 3 (14). С. 5–15.
2. Гамкало З. Нетрадиційні та відновлювальні джерела енергії. Львів: Видавництво Старого Лева, 2018. С. 515–533.
3. Протидія марнотратному витрачання паливно-енергетичних ресурсів в Україні: адміністративно-правові аспекти : монографія / Р. І. Крамар; ПВНЗ «Львів. ун-т бізнесу та права». Львів : Вид-во Львів. політехніки, 2015. С. 167–186.

Хвалібота Р. І.,

аспірант кафедри публічного врядування,
Національний університет «Львівська політехніка»

ВПЛИВ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ НА НЕДОПУЩЕННЯ НЕГАТИВНИХ ДЕМОГРАФІЧНИХ ЗМІН: БЕЗПЕКОВИЙ АСПЕКТ

Демографія як наука вивчає закономірності та динаміку чисельності населення, його складу та розподілу. Вона глибоко вплетена у соціальну

тканину країни, впливаючи на економічний розвиток, соціальну стабільність та культурні особливості суспільства. У сучасному світі, де демографічні питання набувають все більшої актуальності у контексті глобалізації та технологічного прогресу, державне управління відіграє вирішальну роль у формуванні демографічної політики. Через широкий спектр інструментів, від податкових стимулів до реформ в галузі охорони здоров'я, уряди можуть не лише реагувати на існуючі демографічні виклики, а й формувати майбутнє своїх націй.

Державне управління має значний вплив на демографічні процеси в країні. Через регулювання політики, соціальні ініціативи та економічні реформи, уряд може формувати демографічну картину держави, впливаючи на народжуваність, смертність, міграцію та старіння населення. При цьому, демографія – це не лише статистика народжень і смертей, а й складний процес, який впливає на всі сфери життя суспільства: від економіки до соціальної структури. Державне управління через свої ресурси та можливості може відігравати ключову роль у формуванні демографічної політики [1–3].

Один із основних напрямків впливу – це регулювання народжуваності. Уряди можуть впроваджувати програми стимулювання народжуваності, такі як податкові пільги для багатодітних сімей, гранти при народженні дитини, забезпечення доступу до якісних послуг у сфері репродуктивного здоров'я. Наприклад, у Франції та Швеції високі рівні народжуваності частково пояснюються генерозними соціальними підтримками та добре розвинутою системою догляду за дітьми, яка дозволяє батькам поєднувати кар'єру та родинне життя. Державне управління також впливає на показники смертності через охорону здоров'я. Інвестиції в медичну інфраструктуру, доступність первинної та спеціалізованої медичної допомоги, програми профілактики хвороб та підвищення медичної освіти серед населення – усе це може суттєво знизити смертність і підвищити середню тривалість життя. Без належних механізмів державного управління цього не досягнути належним чином.

Міграційна політика – ще один важливий аспект демографічних змін. Через законодавство, що регулює імміграцію та еміграцію, уряди можуть впливати на демографічний склад населення. Заохочення імміграції висококваліфікованих спеціалістів може сприяти економічному зростанню, тоді як обмеження можуть викликати дефіцит робочої сили, особливо в країнах зі старіючим населенням.

Старіння населення є особливим викликом, з яким зіштовхуються багато розвинених країн. Уряди можуть застосовувати стратегії, що сприяють

збереженню активності літніх людей у суспільстві, такі як підтримка неперервної освіти та гнучкість у пенсійному законодавстві, що дозволяє літнім людям залишатися в робочій силі.

Підсумовуючи, слід зазначити, що діяльність уряду в демографічній політиці вимагає не лише глибокого розуміння поточних демографічних трендів, але й здатності антиципувати майбутні зміни. Ефективне державне управління має стати катализатором позитивних змін, здатним забезпечити стабільне та здорове демографічне майбутнє. Важливо, щоб стратегії, розроблені на державному рівні, були гнучкими і враховували різноманітність потреб всіх груп населення. Тільки тоді можна досягти гармонійного поєднання демографічних ініціатив з ширшими соціальними та економічними цілями, забезпечуючи стійкий розвиток і процвітання країни у довгостроковій перспективі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Приліпко С. М. Механізми публічного управління концептуальними заходами сталого розвитку сільських територій на регіональному рівні. *Сучасні проблеми державного управління в умовах системних змін* : зб. наук. пр. Донецького державного університету управління. Серія: Державне управління. Маріуполь : ДонДУ, 2017. Т. XVIII, вип. 302. С. 193–203.

2. Долінченко О. М. Категорійно-понятійний апарат державного регулювання демографічних процесів. *Інвестиції: практика та досвід*. 2014. № 8. С. 140–145.

3. Чопенко В. М. Знелюднення сільських територій України в умовах соціально-демографічної кризи. *Економіка АПК*. 2016. № 1. С. 63–70.

Секція: Міжнародні відносини

Гоманюк О. О.,

здобувач,

Волинський національний університет

ім. Лесі Українки

ВПЛИВ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ ТА ДИПЛОМАТІЮ

Цифрові технології докорінно змінили міжнародні відносини та дипломатію, створюючи нові можливості та виклики для держав, міжнародних організацій та неурядових акторів. У світі, що стає дедалі більше взаємопов'язаним і технологічно залежним, цифрові інструменти перетворюють спосіб взаємодії між країнами, формування зовнішньої політики та дипломатичних процесів.

Перш за все, цифрові технології впливають на швидкість і доступність інформації. У минулому комунікація між дипломатами та урядами могла тривати дні або навіть тижні, тоді як сьогодні інформація може передаватися миттєво. Ця трансформація змінила природу дипломатії: дипломатам тепер необхідно швидко реагувати на події та формувати політичні рішення в умовах постійного інформаційного потоку. Соціальні мережі, такі як Twitter та Facebook, стали платформами для дипломатичних заяв і реакцій на міжнародні події в режимі реального часу. По-друге, цифрові технології створюють нові форми дипломатії, такі як «цифрова дипломатія» або «діджиталізація дипломатії» [2]. Це передбачає використання інтернету та цифрових інструментів для просування національних інтересів, формування громадської думки та зміцнення міжнародних відносин. Наприклад, держави активно використовують соціальні мережі для просування свого іміджу за кордоном, поширення інформації про культурні досягнення, економічні можливості та політичні позиції. По-третє, цифрові технології створюють нові виклики для безпеки та стабільності в міжнародних відносинах. Кібератаки та кібершпигунство стають інструментами гібридної війни та впливу на інші держави. Наприклад, хакерські атаки можуть підірвати довіру між країнами, порушити дипломатичні процеси або втрутитися в вибори. У зв'язку з цим

міжнародна спільнота стикається з необхідністю створення нових механізмів регулювання кіберпростору та захисту від кібератак.

Цифрові технології також стимулюють активну участь недержавних акторів у міжнародних відносинах. Соціальні мережі надають платформу для неурядових організацій, активістів і громадських ініціатив, які можуть впливати на глобальну політику. Наприклад, масові рухи, такі як «Арабська весна», використовували цифрові інструменти для координації дій і залучення міжнародної уваги.

Цифрова дипломатія стала ключовим елементом сучасних міжнародних відносин, унікально поєднуючи традиційні дипломатичні інструменти з новітніми цифровими технологіями [1]. Ця форма дипломатії виникла у відповідь на глобальну цифровізацію, поширення інтернету та соціальних мереж, що змінили спосіб комунікації між державами, урядами та суспільствами. У сучасному світі, де інформація передається миттєво, а публічна думка має великий вплив на політичні рішення, цифрова дипломатія стає важливим механізмом реалізації зовнішньої політики та досягнення національних інтересів.

Однією з ключових характеристик цифрової дипломатії є її швидкість та глобальний охоплення. Соціальні медіа, такі як Twitter, Facebook, Instagram та інші, дозволяють урядам і дипломатичним представникам миттєво реагувати на міжнародні події, доносити свою позицію та залучати громадськість. Цей процес отримав назву «Twitter-дипломатія», коли офіційні особи, такі як міністри закордонних справ і навіть глави держав, роблять офіційні заяви або коментарі через соціальні мережі. Таким чином, комунікація стала більш відкритою та доступною, що дозволяє державам швидше формувати публічну думку як всередині країни, так і за її межами.

Цифрова дипломатія також допомагає державам просувати свій імідж на міжнародній арені. Через офіційні сторінки в соціальних мережах уряди можуть представляти свою країну як сучасну, інноваційну та відкриту для співпраці. Наприклад, Україна активно використовує цифрову дипломатію для залучення міжнародної підтримки в умовах війни з Росією. Через платформи соціальних медіа українські лідери та громадські активісти поширюють правдиву інформацію про події в країні, закликають до підтримки та демонструють національну єдність.

Ще однією важливою функцією цифрової дипломатії є боротьба з дезінформацією та пропагандою. У сучасних умовах, коли інформаційні атаки та фальшиві новини стають частиною гібридних воєн, держави змушені

шукати нові шляхи для захисту свого інформаційного простору. Цифрова дипломатія дозволяє урядам не лише відповідати на інформаційні виклики, але й проактивно формувати наративи, що захищають національні інтереси. Для цього використовуються як офіційні дипломатичні канали, так і співпраця з медіа та громадськими організаціями.

У підсумку, цифрова дипломатія є не просто інструментом комунікації, але й важливим стратегічним елементом зовнішньої політики держав. Вона допомагає країнам ефективніше взаємодіяти з міжнародною спільнотою, боротися з дезінформацією, просувати національні інтереси та формувати позитивний імідж на глобальній арені. Водночас успішна цифрова дипломатія потребує належного рівня кібербезпеки та уважного підходу до публічної комунікації. У світі, де інформація стає основним ресурсом, цифрова дипломатія перетворюється на одну з ключових складових міжнародних відносин та сучасної дипломатії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Окладна М. Г., Стеценко В. Ю. Роль цифрової дипломатії в сучасній зовнішній політиці держави. *Право та інноваційне суспільство*. 2020. №2 (15). С. 13–17. URL Okladna_Stetsenko15.pdf (apir.org.ua) (дата звернення: 05.09.2024).
2. Степанов В. Ю. Цифрова дипломатія в інформаційному просторі. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України*. 2020. №3. С. 5–10.

Короткий В. В.,
аспірант за спеціальністю 291,
Волинський національний університет
ім. Лесі Українки

ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА В КОНТЕКСТІ СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Актуальність теми дослідження зумовлена тим, що питання інформаційної безпеки у ракурсі стратегічних комунікацій дедалі частіше розглядається у наукових, політичних, економічних колах. В Україні інтерес до цієї проблематики зумовлений гіпершвидкими темпами розвитку елементів інформаційного простору та зростанням ролі інформації як такої.

Інформаційна безпека передбачає можливість безперешкодної реалізації суспільством і окремими його членами своїх конституційних прав, пов'язаних з можливістю вільного одержання, створення й розповсюдження інформації. Поняття інформаційної безпеки держави слід також розглядати у контексті забезпечення безпечних умов існування інформаційних технологій, які включають питання захисту інформації, як такої інформаційної інфраструктури держави, інформаційного ринку та створення безпечних умов існування і розвитку інформаційних процесів. Необхідний рівень інформаційної безпеки забезпечується сукупністю політичних, економічних, організаційних заходів, спрямованих на попередження, виявлення й нейтралізацію тих обставин, факторів і дій, які можуть вчинити збиток чи зашкодити реалізації інформаційних прав, потреб та інтересів країни і її громадян [1].

Держава, виконуючи функцію інформаційної безпеки, повинна враховувати значення для подальшого розвитку в Україні демократичних цінностей та реалізовувати цілісну державну програму шляхом використання відповідних доктрин, стратегій, концепцій і програм. Стратегічні комунікації – важлива складова управління складними соціальними системами, такими як держава, міністерства, адміністративні регіони, міжнародні організації, бізнесові корпорації, політичні та громадські структури, фінансові установи тощо. Також це інтегроване використання різноманітних комунікативних інструментів для просування і захисту інтересів системи у довгостроковій перспективі, відповідно до її місії та стратегічних цілей.

Інформаційна безпека є однією з головних складових стратегічних комунікацій Європейського Союзу. У світі, де інформаційні технології використовуються як засіб здобуття переваг в конкурентній боротьбі, зберігання та захист інформації є надзвичайно важливим. Європейський Союз визнає, що інформаційна безпека є ключовою складовою безпекового середовища, тому зосереджує зусилля на забезпеченні безпеки від зловживання технологій та злочинних дій в Інтернеті.

ЄС приділяє особливу увагу проблемам кібербезпеки, таким як кібератаки, кібершпиунство та кібертероризм. З метою підвищення рівня інформаційної безпеки, Європейський Союз веде діалог з різними країнами та міжнародними організаціями, зокрема з Організацією Об'єднаних Націй, про співпрацю в галузі кібербезпеки та обмін досвідом. Крім того, розвиває нові технології та створює нові методи захисту інформації для

забезпечення безпеки інформаційного простору Європейського Союзу та його громадян.

Стратегічні комунікації Європейського Союзу складаються з комплексу заходів з метою створення та зміцнення довіри до ЄС серед громадян його країн-членів та партнерів, а також забезпечення ефективної комунікації між ЄС та іншими державами та міжнародними організаціями.

Основними складовими стратегічних комунікацій Європейського Союзу є:

- комунікаційна стратегія: розробка плану комунікації, який включає в себе конкретні цілі, повідомлення та аудиторії, а також визначення каналів комунікації та інструментів для досягнення цих цілей;

- інформаційні кампанії: розробка та запровадження різноманітних інформаційних кампаній з метою популяризації діяльності Європейського Союзу та поширення інформації про нього серед громадян його країн-членів та партнерів;

- відносини з громадськістю: робота з представниками ЗМІ, громадськими організаціями, активістами та іншими громадськими групами для забезпечення вільного доступу до інформації про діяльність Європейського Союзу;

- дипломатичні зусилля: співпраця з державами-партнерами та міжнародними організаціями з метою спільного розв'язання проблем та захисту інтересів Європейського Союзу;

- інформаційна безпека: забезпечення захисту інформації та відповідних інфраструктур від кіберзагроз, кібератак.

Отже, Європейський Союз зосереджує увагу на питаннях інформаційної безпеки та захисту своїх інформаційних ресурсів. Європейський Союз здійснює заходи з удосконалення технологій та забезпечення відповідних законодавчих рамок для забезпечення інформаційної безпеки в ЄС. Крім того, ЄС працює з іншими країнами та міжнародними організаціями для обміну досвідом та координації зусиль у боротьбі з загрозами інформаційної безпеки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Commander's Handbook for Strategic Communication and Communication Strategy, Version 3.0. Suffolk, VA: Joint Warfighting Center, 2015, 2017. xx, 208 p. URL: <https://apps.dtic.mil/sti/pdfs/ADA525371.pdf> (accessed date: 04.09.2024).

Роговий Б. І.,
аспірант факультету міжнародних
відносин спеціальності 291,
Волинський національний університет
ім. Лесі Українки

КОНЦЕПЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ СТРАТЕГІЇ У СФЕРІ ЗАХИСТУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ШЛЯХОМ РЕГУЛЮВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ.

Державна стратегія захисту національної ідентичності та інтересів у сфері безпеки медіа є ключовим елементом національної безпеки України, особливо в умовах гібридної війни та інформаційної агресії. У тому числі це стосується і формування національної ідеї на міжнародній арені. Чітке визначення фундаментальних засад та їх відстоювання є критичним для виживання та становлення державності.

Як демонструє практика сучасного протистояння між Україною та росією, інформаційне та ідеологічне поле бою є не менш важливим, а подекуди і більш, аніж реальна зона бойових дій. Так як війна за «мізки» людей була, є і буде однією з найзапекліших в історії людства і зокрема в національній ідеологічній історії України.

Фундаментальна теза цього твердження являє собою узагальнення змін в державній політиці з питань інформаційної безпеки, ідеологічної пропаганди та інформування населення в цьому напрямку. У переважній більшості випадків термін «пропаганда» сприймається з негативним розумінням, проте варто пам'ятати, що пропагувати національні інтереси з дотриманням не лише закону, а й морально-етичних норм є абсолютно необхідним в інформаційній політиці держави.

Не є таємницею, що головним ідеологічним опонентом та противником незалежної України є наш східний сусід російська федерація, яка як СРСР до 1991 року та рф після провадили експансію на культурну, ідеологічну, політичну та історичні сфери життя українців, а також і на національні інтереси України. До 2014 року це була «м'яка сила», яка в масі своїй являла ідеологічну та інформаційну експансію, російський контент заповнив простори ЗМІ, інтернет, літературу тощо. На жаль, тогочасна головна політична

сила та органи влади України недбало ставились до цих загроз, а тим паче працювали на користь ворога. Проте «Революція Гідності» 2014 року стала поворотним моментом, який колосально збільшив кількість зусиль, які були докладені до атаки на українську незалежність не лише в інформаційному полі, а й у військовому, ідеологічному, політичному.

Варто зазначити, що в період з 2014 року, з початком збройної агресії РФ проти України, питання ідеологічного та інформаційного фундаменту, на якому базується національна безпека, загострилось до критичної межі. Держава стала жорсткіше реагувати на зовнішні та внутрішні ідеологічні та інформаційні загрози. Що дозволило вибудувати чітку позицію щодо боротьби з дезінформацією, фальсифікацією фактів та спотворення реальності та історії в рамках численних НПА, таких як рішення РНБО «Про Стратегію інформаційної безпеки» [1] та рішення РНБО «Про Доктрину інформаційної безпеки України»[2].

Наразі важливо продовжувати тенденцію до зміцнення національного медіа, інформаційного та ідеологічного простору, захисту від деструктивних впливів та провадження широкої державної політики у цьому напрямку. Питання національної ідентичності, ідеологічного фундаменту та інформаційної безпеки є надзвичайно критичним, так як через колосальну кількість різноманітних ЗМІ може і поширюється небезпечний вплив, який має на меті спотворення та знищення національної інформаційної безпеки. Основними напрямками національної стратегії є боротьба з дезінформацією, захист інформаційної інфраструктури та розвиток стійкості суспільства до деструктивних впливів. Стратегія національної безпеки України, затверджена у 2020 році, передбачає зміцнення національної ідентичності через протидію російській інформаційній агресії та розширення співпраці з НАТО для захисту інформаційних систем від кібератак. Окремим елементом є створення умов для національного виробництва медіаконтенту, що відображає українські цінності та протистоїть зовнішній пропаганді.

Також держава створила низку прецедентів в інформаційному полі для запобігання та мінімізації впливу деструктивних впливів на населення, до прикладу «Телемарафон». Створений за ідеєю Міністерства культури та стратегічних комунікацій, це явище сьогодні піддається численній та часто справедливій критиці, проте під час перших місяців повномасштабного вторгнення РФ це допомогло ізолювати інформаційний та ідеологічний простір від шквального та абсолютно катастрофічного «бомбардування» інформаційного простору України російськими наративами та пропагандою [3].

Таким чином, держава прагне комплексно захистити національну ідентичність і забезпечити стабільність інформаційного простору через поєднання технічних, правових і соціальних механізмів. Важливо розуміти, що у XXI ст. питання національної ідеї, ідентичності та навіть більше – національної безпеки прямо залежить від інформаційної незалежності та політики держави у цій сфері. Лише шляхом чіткого, справедливого та правового регулювання цієї сфери можна вибудувати ефективний механізм захисту інтересів України на міжнародній інформаційній, культурній та політичних, звісно ідеологічних аренах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про Стратегію інформаційної безпеки : Рішення Ради нац. безпеки і оборони України від 15.10.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0080525-21#Text> (дата звернення: 17.09.2024).

2. Про Доктрину інформаційної безпеки України : Рішення Ради нац. безпеки і оборони України від 29.12.2016 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0016525-16#Text> (дата звернення: 17.09.2024).

3. Інформаційний телемарафон «Єдині новини #UАразом» залишається надійним джерелом інформації для українців – опитування. *Міністерства культури та стратегічних комунікацій*. 30.12.2022. URL: <https://mcip.gov.ua/news/informatsiynyy-telemarafon-yedyni-novyny-uarazom-zalyshaietsia-nadiynym-dzherelom-informatsii-dlia-ukraintsiv-opytuvannia/> (дата звернення: 17.09.2024).

Токарська А. В.,
аспірантка за спеціальністю 291,
Волинський національний університет
ім. Лесі Українки

ПУБЛІЧНА ДИПЛОМАТІЯ ТА НАЦІОНАЛЬНА ІДЕЯ УКРАЇНИ

Публічна дипломатія в сучасному світі відіграє ключову роль у формуванні та утриманні міжнародного образу країни. Публічна дипломатія – це форма дипломатичної діяльності, яка спрямована на формування позитивного іміджу країни за кордоном через прямий вплив на іноземну громадськість, а не тільки на уряди інших держав [2]. Вона включає використання комунікаційних технологій, культурного обміну, співпраці у сфері науки,

освіти, спорту, а також інформаційні кампанії, що спрямовані на побудову довіри та взаєморозуміння між народами.

Публічна дипломатія відрізняється від традиційної дипломатії тим, що акцент робиться на взаємодії з широкою аудиторією за допомогою медіа, культурних ініціатив, заходів громадянської дипломатії та використання «м'якої сили». Вона допомагає державі пояснювати свої позиції з міжнародних питань, підтримувати свою культурну ідентичність, розвивати туризм, а також зміцнювати міжнародні відносини через культурні та освітні програми.

Основні інструменти публічної дипломатії: культурна дипломатія (виставки, концерти, фільми, література); освітні програми (стипендії, академічні обміни, міжнародні конференції); медіакомунікації (соціальні мережі, новинні агенції, інформаційні кампанії); спортивні заходи (участь у міжнародних спортивних подіях, таких як Олімпійські ігри).

Україна активно використовує публічну дипломатію для підвищення своєї ролі на міжнародній арені, протистояння дезінформації, а також для формування позитивного образу країни як демократичної, сучасної та європейської держави.

Для України, яка зазнає випробувань через агресію Росії та постійні виклики на шляху до інтеграції в Європейський Союз, публічна дипломатія стає не лише інструментом захисту національних інтересів, але й механізмом підтримки національної ідеї. *Національна ідея* – це сукупність фундаментальних ідей, цінностей та ідеалів, які об'єднують народ навколо спільної мети та визначають національну ідентичність. Вона є основою для розвитку держави та суспільства, допомагає формувати їхній світогляд, цілісність, політичну культуру та уявлення про місце країни у світі. Національна ідея може включати: *історичну пам'ять та культурну спадщину* (усвідомлення історичного минулого нації, важливих подій, героїв, національної культури); *цінності та ідеали* (свобода, демократія, рівність, справедливість, національна єдність); *прагнення до незалежності та суверенітету* (захист і розвиток державності); *місія на міжнародній арені* (розуміння ролі нації у світових процесах).

Національна ідея також відображає спільне бачення майбутнього, яке прагне втілити народ. В Україні національна ідея ґрунтується на прагненні до незалежності, демократії, європейської інтеграції, поваги до прав людини та збереження національної ідентичності. Вона об'єднує громадян країни навколо ідеї сильної, суверенної держави, яка захищає своїх громадян і їхні

права. Сучасна українська національна ідея особливо актуалізувалася в контексті протидії агресії Росії та пошуку власного шляху в європейському співтоваристві. Вона підкреслює важливість свободи, національної єдності, культурної унікальності та прагнення до мирного співіснування з іншими народами, залишаючись вірною своєму корінню. Національна ідея України базується на культурних, історичних та геополітичних особливостях країни [1]. Вона включає прагнення до демократії, прав людини, розвитку національної самосвідомості та незалежності. Публічна дипломатія у цьому контексті спрямована на поширення цих цінностей за кордоном, на підтримку міжнародної підтримки та налагодження стратегічних партнерств. Одним із основних завдань публічної дипломатії України є боротьба з дезінформацією та пропагандою, що походять з боку Російської Федерації. Це вимагає ефективних комунікаційних стратегій та співпраці з міжнародними партнерами для розкриття правдивої картини подій в Україні.

Українська діаспора відіграє важливу роль у підтримці публічної дипломатії, розширюючи міжнародне розуміння та підтримку українських інтересів. Зокрема, українські співвітчизники за кордоном активно виступають на захист прав українців та впливають на формування образу України у світі. Завдяки публічній дипломатії Україна змогла здобути підтримку від багатьох країн світу, а також підвищити свою міжнародну присутність через активну участь у міжнародних організаціях та ініціативах. Це дозволило зміцнити позиції країни на світовій арені та сприяло інтеграції в євроатлантичні структури.

Публічна дипломатія та національна ідея України нерозривно пов'язані, сприяючи в утвердженні країни як демократичного, відкритого та міжнародно-орієнтованого суб'єкта. Ці процеси вимагають постійної уваги та ресурсів, але є ключовими для досягнення національних стратегічних цілей та забезпечення сталого розвитку країни в умовах глобалізації та геополітичних турбулентностей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ковальчук Н. Д., Овсянкіна Л. А. Українська національна ідея на вирішальних етапах розвитку українського суспільства. *Освітній дискурс*: збірник наукових праць. 2021. № 32(4). С. 7–16.
2. Черненко Т. В. Стан впровадження публічної дипломатії як складової системи стратегічних комунікацій. URL: [az-publichna-diplomatiya_chernenko_20122021.pdf](#) (дата звернення: 30.08.2024).

ІСТОРИЧНИЙ ФОН: АНАЛІЗ РОЗВИТКУ ПРОТИДІЇ ІСЛАМСЬКОМУ ЕКСТРЕМІЗМУ У ФРАНЦІЇ

Ісламський екстремізм представляє одну з найбільших загроз для безпеки та стабільності Франції в останні десятиліття. Дії уряду з протидії цьому явищу включають широкий спектр заходів, від законодавчих ініціатив до практичних дій з боку правоохоронних органів та спеціальних служб.

Історія протидії ісламському екстремізму у Франції є складним процесом, що відображає як внутрішні, так і зовнішні виклики. Проблема почала набирати обертів у 1980-х роках, коли зростання впливу ісламістських ідей стало помітним внаслідок імміграції з Північної Африки. Перші великі терористичні атаки, пов'язані з ісламським екстремізмом, сталися в 1990-х роках, зокрема атаки на метрополітен у Парижі у 1995 році.

Після терактів 11 вересня 2001 року у США Франція посилила свою боротьбу з тероризмом, ухваливши ряд законів, які розширили повноваження правоохоронних органів. У 2006 році був прийнятий закон про боротьбу з тероризмом, що дозволив використовувати прослуховування телефонних розмов та інші методи стеження. Кульмінацією терористичних атак став 2015 рік, коли Франція зазнала низки нападів, включаючи теракти в редакції журналу *Charlie Hebdo* та в концертному залі *Bataclan* [1]. Ці події викликали шок у країні і спонукали масові акції протесту, що підтримували принципи свободи слова.

Відповіддю на ці атаки стали нові заходи безпеки, такі як прийняття закону про безпеку у 2017 році, який розширив повноваження правоохоронців, контроль за мечетями та ісламськими асоціаціями, а також програми дерадикалізації для молоді, спрямовані на реінтеграцію радикалізованих осіб у суспільство [2]. Цей закон надає додаткові повноваження поліції для проведення обшуків, затримань та моніторингу підозрюваних у терористичній діяльності. Він також дозволяє уряду закривати місця поклоніння, якщо вважається, що вони сприяють радикалізації.

Окрім законодавчих заходів, уряд Франції активно співпрацює з мусульманською громадою для запобігання радикалізації [3]. Програми з контр-

радикалізації включають освітні ініціативи, спрямовані на підвищення обізнаності про загрози екстремізму, а також заходи з реабілітації та реінтеграції осіб, які зазнали впливу радикальних ідей. Важливу роль у цьому відіграють імами та релігійні лідери, які сприяють поширенню поміркованого ісламу та боротьбі з радикальними інтерпретаціями.

Франція також активно співпрацює з іншими країнами Європейського Союзу у сфері обміну інформацією та спільних операцій проти терористичних мереж [4]. Це включає участь у програмах з обміну розвідувальною інформацією та координацію дій з іншими державами для запобігання транснаціональному тероризму.

Не менш важливим аспектом є соціальна інтеграція мусульманської громади у французьке суспільство. Уряд Франції здійснює ряд соціально-економічних заходів, спрямованих на зменшення маргіналізації та дискримінації, які можуть сприяти радикалізації. Це включає доступ до якісної освіти, працевлаштування та соціальних послуг для всіх громадян, незалежно від їхньої релігійної приналежності.

Отже, боротьба з ісламським екстремізмом у Франції є комплексним процесом, що охоплює правові, соціальні, освітні та безпекові заходи. На законодавчому рівні країна впровадила ряд ініціатив, спрямованих на посилення контролю над терористичною діяльністю, включаючи закони, які дозволяють правоохоронним органам розширювати свої повноваження. Проте такі заходи повинні бути збалансованими, щоб не порушувати основні громадянські права та свободи, що є важливим аспектом демократичного суспільства.

Соціальні програми, які зосереджені на інтеграції мусульманської громади, відіграють критичну роль у запобіганні радикалізації. Уряд працює над усуненням маргіналізації та дискримінації, що можуть сприяти поширенню екстремістських ідей. Освітні ініціативи, що навчають молодь про небезпеку радикалізації, та програми дерадикалізації, які допомагають людям, що зазнали впливу екстремістських ідей, також є важливими складовими стратегії.

Крім того, успішна боротьба з ісламським екстремізмом потребує тісної співпраці з місцевими мусульманськими громадами. Взаємодія з релігійними лідерами, імамами та активістами може сприяти поширенню поміркованих поглядів і зменшенню радикалізації. На міжнародному рівні Франція активно співпрацює з країнами Європейського Союзу для обміну інформацією та координації дій у боротьбі з терористичними мережами.

Однак, незважаючи на всі ці зусилля, виклики залишаються. Продовження терористичних атак свідчить про те, що екстремізм залишається серйозною загрозою. Отже, для ефективної боротьби з ісламським екстремізмом Франція повинна продовжувати вдосконалювати свої стратегії, забезпечуючи при цьому соціальну справедливість і збереження демократичних цінностей. Лише шляхом гармонізації безпеки та прав людини можна досягти тривалої стабільності і безпеки в суспільстві.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Attentat contre Charlie Hebdo. Site officiel du Gouvernement. URL: <https://www.info.gouv.fr/actualite/attentat-contre-charlie-hebdo> (accessed date: 20.09.2024).
2. Колесник Д. Париж переосмислює загрози: як зміниться безпекова політика Франції. *Європейська правда*. 28 листопада 2017. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2017/11/28/7074291/> (дата звернення: 20.09.2024).
3. Буга Я. В. Перспективи інтеграції мусульман у французьке суспільство. *Гілея: науковий вісник*. Зб. наук. праць. Київ : ВІР УАН, 2013. Вип. 77 (10). С. 334–336.
4. Оврамець М. Проблеми інтеграції мігрантів та міжкультурного діалогу в діяльності міжнародних організацій. *Дослідження світової політики*. Зб. наук. праць. Київ, 2013. Вип. 4 (65). С. 105–117.

ЗМІСТ

Секція: Історичні науки

Виздрик В. С., Мельник О. М.

ІДЕЇ ДЕРЖАВНОСТІ МОЛОДІЖНИХ ПАРАМІЛІТАРНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ НАПЕРЕДОДНІ ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ.....	3
--	---

Секція: Економічні науки

Burlakova. K. O.

PROBLEMS OF UNEMPLOYMENT IN THE MODERN ECONOMY: ANALYSIS AND SOLUTIONS	8
---	---

Живко З. Б., Стадник М. Є., Кравчута С. М.

СУТНІСТЬ СИСТЕМИ МОНІТОРИНГУ ТА УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ	10
--	----

Tseluiko A. O.

BEHAVIORAL MODELING OF TAX EVASION.....	13
---	----

Секція: Філософські науки

Куцепал С. В.

ТРАНСФОРМАЦІЯ РОЗУМІННЯ ЧАСУ ПІД ЧАС ВІЙНИ	16
--	----

Требін М. П.

ФЕНОМЕН БЕЗПЕКИ: ІСТОРИКО-ФІЛОСОФСЬКИЙ ЕКСКУРС	18
---	----

Секція: Філологічні науки

Любимова С. А.

СТЕРЕОТИП УКРАЇНКИ НА МАТЕРІАЛІ АМЕРИКАНСЬКОГО ВЕБФОРУМУ REDDIT	22
--	----

Лях Т. О.

ФЕНОМЕН МИСТЕЦТВА І УКРАЇНСЬКА НАЦІОНАЛЬНА ІДЕЯ В УКРАЇНСЬКІЙ НОВЕЛІСТИЦІ КІНЦЯ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТЬ.....	24
---	----

Мікрюкова К. О.

УКРАЇНСЬКА ПОСТМОДЕРНА ПРОЗА В КОНТЕКСТІ ЛІНГВІСТИЧНИХ ІНТЕРПРЕТАЦІЙ.....	27
--	----

Прима В. В.

СТРУКТУРА АНГЛОМОВНИХ ТУРИСТИЧНИХ ПУТІВНИКІВ ПО УКРАЇНІ (ЗМІНИ У ВОЄННИЙ ПЕРІОД).....	29
--	----

Секція: Юридичні науки

Давлатов Ш. Б, Трунов О. В.

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ ПОКАРАНЬ,
НЕ ПОВ'ЯЗАНИХ З ПОЗБАВЛЕННЯМ ВОЛІ,
ДО НЕПОВНОЛІТНІХ..... 31

Дільна З. Ф.

ГЕНДЕРНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ СУДДІ ТА ЇЇ ВПЛИВ
НА ЗДІЙСНЕННЯ ПРАВОСУДДЯ..... 33

Пастернак П. І.

ІСТОТНІ УМОВИ ПОПЕРЕДНЬОГО ДОГОВОРУ 36

Семиренко П. Я.

ВИНИКНЕННЯ ТА РОЗВИТОК ІНСТИТУТУ ЗАБУДОВИ
ЧУЖОЇ ЗЕМЕЛЬНОЇ ДІЛЯНКИ (СУПЕРФІЦІЙ)..... 38

Секція: Педагогічні науки

Бурка О. М.

ОБґРУНТУВАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ
УМОВ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ-ФІЗИЧНИХ ТЕРАПЕВТІВ
ДО ВИКОРИСТАННЯ КЛІНІЧНИХ ІНСТРУМЕНТІВ
ОЦІНКИ..... 42

Малецька Т. В., Столяр З. В.

УКРАЇНСЬКА МОВА ЯК ВИРАЗНИК НАЦІОНАЛЬНОЇ
ІДЕНТИЧНОСТІ УКРАЇНЦІВ: ОСВІТНІЙ ВИМІР 44

Сладких І. А.

РОЛЬ МІЖДИСЦИПЛІНАРНОГО ПІДХОДУ
У ФОРМУВАННІ ГОТОВНОСТІ СТУДЕНТІВ ДО НАВЧАННЯ
В ІНФОРМАЦІЙНО-ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ..... 47

Секція: Психологічні науки

Протосавіцька Л. С.

АНАЛІЗ МЕТОДИК ДІАГНОСТИКИ РОЗУМОВИХ
ЗДІБНОСТЕЙ..... 50

Sviridova K.

THE ROLE OF SOCIAL NETWORKS IN HUMAN LIFE:
ADVANTAGES AND DISADVANTAGES 53

Секція: Політичні науки

Бондарєв А. В.

ПОГЛЯДИ ВАСИЛЯ ПОДОЛИНСЬКОГО НА ІДЕЮ
САМОСТІЙНОСТІ РУСИНІВ 55

Гербут Н. А.	НАЦІОНАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ У КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ: ВИКЛИКИ ДЛЯ УКРАЇНИ.....	57
Слова Т. А.	ВИКОРИСТАННЯ СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ ДЛЯ ДОСЯГНЕННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ УКРАЇНИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ	60
Мовенко С. О.	SWOT-АНАЛІЗ ФОРМУВАННЯ БРЕНДУ «УКРАЇНА	62
Шпаченко Я. Б.	ІНСТИТУТ ЕТНОКУЛЬТУРНОЇ АВТОНОМІЇ: ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ В УКРАЇНІ	64

Секція: Державне управління

Проць Р. Р.	ВПЛИВ РЕГУЛЮЮЧИХ ЗАСАД НА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКОВОГО РОЗВИТКУ АЛЬТЕРНАТИВНИХ ДЖЕРЕЛ ЕНЕРГІЇ	68
Хвалібота Р. І.	ВПЛИВ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ НА НЕДОПУЩЕННЯ НЕГАТИВНИХ ДЕМОГРАФІЧНИХ ЗМІН: БЕЗПЕКОВИЙ АСПЕКТ	69

Секція: Міжнародні відносини

Гоманюк О. О.	ВПЛИВ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ ТА ДИПЛОМАТІЮ	72
Короткий В. В.	ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА В КОНТЕКСТІ СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ	74
Роговий Б. І.	КОНЦЕПЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ СТРАТЕГІЇ У СФЕРІ ЗАХИСТУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ШЛЯХОМ РЕГУЛЮВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ.....	77
Токарська А. В.	ПУБЛІЧНА ДИПЛОМАТІЯ ТА НАЦІОНАЛЬНА ІДЕЯ УКРАЇНИ	79
Чайка В. В.	ІСТОРИЧНИЙ ФОН: АНАЛІЗ РОЗВИТКУ ПРОТИДІЇ ІСЛАМСЬКОМУ ЕКСТРЕМІЗМУ У ФРАНЦІЇ	82

Наукове видання

УКРАЇНСЬКА НАЦІОНАЛЬНА ІДЕЯ В СУЧАСНОМУ МІЖДИСЦИПЛІНАРНОМУ ДИСКУРСІ

Матеріали

Всеукраїнської науково-практичної конференції
(XXXVII Харківські політологічні читання,
м. Харків, 27 вересня 2024 р.)

Видається в авторській редакції

Підписано до друку 30.09.2024. Формат 60×84/16.
Ум. друк. арк. 5,1. Обл.-вид. арк. 5. Тираж 100 пр. Зам. № 176

ТОВ «Видавничий дім «Право»,
вул. Харківських Дивізій, 11/2, м. Харків, Україна
Для кореспонденції: а/с 822, м. Харків, 61023, Україна
Тел.: (050) 409-08-69, (067) 574-81-20, (063) 254-50-84
Вебсайт: <https://pravo-izdat.com.ua>

E-mail для замовників послуг: verstka@pravo-izdat.com.ua
E-mail для покупців: sales@pravo-izdat.com.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 8024 від 05.12.2023

Виготовлено ТОВ «Промарт»,
вул. Весніна, 12, Харків, 61023, Україна
Тел. (057) 717-25-44

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 5748 від 06.11.2017